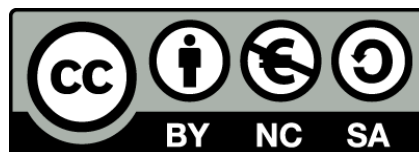

UNIVERSITAT_{DE}
BARCELONA

Atemporalitat i persistència de l'empremta en l'acte creatiu

Eva Vila Pou

Aquesta tesi doctoral està subjecta a la llicència **Reconeixement- NoComercial – Compartir Igual 4.0. Espanya de Creative Commons.**

Esta tesis doctoral está sujeta a la licencia **Reconocimiento - NoComercial – Compartir Igual 4.0. España de Creative Commons.**

This doctoral thesis is licensed under the **Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0. Spain License.**

DICCIONARI DE L'EMPREMTA

Eva Vila Pou

Diccionari de l'empremta

Aquest diccionari pretén ser un recull de paraules relacionades amb el concepte d'empremta que permeti definir, ordenar i ampliar el ventall de termes i significats en totes les seves accepcions i variacions. D'aquesta manera, cada mot, cada definició, cada sentit completa i recolza l'omnipresència d'aquesta figura de la memòria. Però aquesta recopilació no és tancada, sinó que resta oberta a noves incorporacions perquè la investigació ens ha demostrat que l'entorn de l'empremta és viu i creix constantment.

El que va començar per una necessitat bàsica d'organització de coneixements s'ha convertit en una vasta llista de paraules. La ubiqüitat de la paraula empremta ha fet que la proliferació de mots, a mida que la investigació anava avançant, hagi estat constant fins al punt que ha imperat

l'obligació d'acotar el volum del vocabulari. Per aquest motiu aquest llistat es centra només en aquells termes que tenen una relació directa i més propera amb els temes acordats en l'estudi que aquí es proposa. En qualsevol cas aquest periple també serveix per reafirmar que la vastitud de formes que pot prendre la figura atemporal de la petjada és deguda a la seva implicació en la majoria de terrenys que tenen a veure amb l'aprenentatge i l'evolució de l'home. El diccionari registra aquest fet i a més complementa l'estudi en curs.

9

La finalitat inicial d'aquest llistat pretenia aportar només el significat de cada paraula i situar-les de manera breu mitjançant el diccionari propi de la nostra llengua. Però tot seguit l'oportunitat de recolzar-se també amb les dades que oferien l'origen etimològic dels vocables permeteren aprofundir i ampliar encara més l'estudi. I de retruc això va obrir les portes a altres diccionaris més especialitzats que abordaven camps d'estudi més específics. Davant d'això, per distingir la procedència de cada vocable s'ha utilitzat una nomenclatura que defineix de manera ràpida

i abreujada cada un dels diccionaris emprats a partir de les seves sigles entre claudàtors. Algunes d'aquestes abreviacions són utilitzades tal com són conegudes pel seu ús i en la resta de casos s'ha emprat un sistema similar abreujant entre claudàtors les primeres lletres del diccionari o bé escollint una paraula significativa.

Per sistema, l'ordre que s'ha seguit en la recerca de cada mot ha estat sempre en primer lloc la del diccionari general de la nostra llengua. I en cas de no trobar-hi la paraula o de necessitar una definició dirigida a un àmbit més concret o diferent, es complementa amb diccionaris similars i/o d'altres més específics dins de l'àmbit de la terminologia i també en àrees específiques del món de l'art.

Per tant, la gran majoria de definicions procedeixen del ***Gran Diccionari de la Llengua Catalana. Enciclopèdia Catalana***. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1998. També disponible en línia a: <<http://www.diccionari.cat>> [GDLC]

Alguns termes s'han consultat a: ***La Gran Enci-***

clopèdia Catalana. També disponible en línia a:
<<http://www.enciclopedia.cat>> [GEC]

De cada paraula es mostren només aquells aspectes de la definició que es situen més propers al tema que ocupa aquest estudi. I es conserva especialment, com ja s'ha dit, l'etimologia del mot al considerar que la seva riquesa de matisos situa i clarifica la investigació.

En alguns casos, i sempre amb la intenció d'aclarir encara més si s'escau el significat i completar-lo, s'ha emprat també:

Institut d'Estudis Catalans. ***Diccionari de la llengua catalana***. 2a ed. Barcelona: Edicions 62: Enciclopèdia Catalana, 2007. També disponible en línia a: <<http://dlc.iec.cat>> [DIEC2]

El món de l'art, i més en concret el del gravat i de l'estampació, a l'estar tan estretament units a la idea d'empremta, comporta que alguns vocables tinguin una aportació doble. Per una banda es troba la definició més general extreta del *Gran Diccionari de la Llengua Catalana* i per l'altra, s'aporta l'especificitat tècnica a partir de diccionaris com:

Diccionario Akal de arte del siglo XX, Madrid:
Akal, 2007 [AKALART]

Diccionario de términos técnicos d'André Béguin
a: VVAA. *El grabado: historia de un arte*. Ginebra:
Skira; Barcelona: Carroggio, 1981. [BEGUIN]

Dins d'aquest context també s'han consultat i
confrontat paraules i els seus significats a:
BARRENA Fernández, Clemente; BLAS Benito,
Javier; CIRUELOS Gonzalo, Ascensión; **Diccionario
del dibujo y la estampa. Vocabulario y tesaurus
sobre las artes del dibujo, grabado, litografía
y serigrafía**, Madrid: Real Academia de Bellas
Artes de San Fernando. Calcografía Nacional,
1996. [DDE]

VIVES PIQUÉ, Rosa. **Guía para la identificación
de Grabados**, Madrid: Arco Libros, 2003. [VIVES]

LLORET, Pilar; ROSÉS, Jordi. Edicions Murtra.
Intaglio Prints. **Glossari de Gravat Calcogràfic**
[en línia] <[http://murtraedicions.com/Catala/
Lexic.html](http://murtraedicions.com/Catala/Lexic.html)> [MURTRA]

Vocabulari [Belles Arts]. Barcelona: **Comissió de Dinamització Lingüística de la Facultat de Belles Arts**: Serveis Lingüístics de la Universitat de Barcelona, 2007. [VBBAA]

En alguns casos i davant la impossibilitat de trobar la paraula i/o la definició, el Centre de Terminologia de la llengua catalana, TERMCAT, ha facilitat la definició d'alguna de les paraules i/o significats i també, puntualment la seva traducció al català, a través del servei de consultes terminològiques personalitzades CERCATERM:

TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. **Cercaterm** [en línia]. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, cop. 2000-2006. <<http://www.termcat.cat/>> [TERMCAT]

I pels neologismes tècnics i científics normalitzats en català, des del Consell Supervisor del TERMCAT s'ha emprat la NEOLOTECA:

TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. **Neoloteca** [en línia]. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, cop. 1999-2017. [TERMCAT]

Així mateix també s'ha consultat OPTIMOT,

consultes lingüístiques. Servei de resolució de consultes que ofereix la Direcció General de Política Lingüística conjuntament amb l'Institut d'Estudis Catalans i el Centre de Terminologia TERMCAT. [OPTIMOT]

La multiformitat que pot prendre la idea d'empremta fa que algunes de les definicions s'hagin buscat en àmbits tant diversos com la simbologia, la medecina, la psicologia, la criminologia, la geologia, l'arquitectura, etc... Alguns dels diccionaris emprats han estat:

Doron, Roland i Parot, Françoise. **Diccionario Akal de Psicología**, Madrid: Akal, s.a, 1998. [AKALPS]

Cirlot, Juan Eduardo. **Diccionario de símbolos**. Barcelona: Siruela, s.a., 1997 [DSIMB]

Com també alguns dels diccionaris terminològics elaborats pel Centre de Terminologia TERMCAT, per exemple:

Salvà i Lara, Jaume. **Diccionari de les arts: Arquitectura, escultura i pintura** [en línia] . Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, cop. 2012.

Balfegó i Vergés, X. **Diccionari policial**. [Barcelona]: Consorci per a la Normalització Lingüística: Generalitat de Catalunya. Departament de Governació, 1994.

Diccionari enciclopèdic de medicina (DEMCAT): Versió de treball [en línia]. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, cop. 2015-2018.

Terminologia i fraseologia dels productes informàtics [en línia]. Barcelona: TERMCAT, cop. 2011.

Garcia Petit, Lluís [et al.]. **Diccionari d'arqueologia** [en línia]. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, cop. 2009.

Puntualment la descripció del significat d'alguns dels mots és el resultat d'un resum personal a partir de l'explicació del propi autor o també d'altres autors. Així mateix la utilització de termes nous inventats pel propi autor (majoritàriament artistes) ha estat sempre contrastada i avaluada pel Servei de terminologia TERMCAT.

Cal tenir en compte que aquest és un diccionari en llengua catalana tal com ho és tot el treball d'investigació. La majoria de termes tenen el seu paral·lelisme lingüístic similar en llengua castellana i per tant no s'inclou la paraula en aquest idioma. Però en aquells casos que la utilització dels termes en les dues llengües és marcadament diferent o pot donar confusió perquè tenen diferents significats, s'inclou l'ús de la paraula i/o la traducció del castellà. També davant la impossibilitat de trobar alguns dels mots en el seu context en llengua catalana, s'inclouen directament en castellà juntament al seu significat. En alguns casos, sobretot degut a la importància de la paraula o també per evitar confusions, s'amplia la traducció a altres idiomes.

AGRÒGLIF (del grec *agrós* o del llatí *ager agri* ‘camp’ i de *glypho* ‘gravar’) *ca agròglif, n m/ca cercles en els camps, n m pl sin. compl.* Dibuix gravat en un camp de conreu en forma de cercles concèntrics. [TERMCAT]¹

Agrolifo *cast* (Tot i ser una paraula que es troba en varis texts en la seva forma castellana ha estat impossible documentar-la en català. El servei de terminologia considera **agròglif** com la forma adequada en català). [TERMCAT]²

AGROGRAMA (del mot grec *agrós*, que significa ‘camps’ i del mot grec *grámma*, que significa ‘lletra, descripció, dibuix’). Es troba documentada com un sinònim d’**agròglif**. Per tant la seva definició és: Dibuix gravat en un camp de conreu en forma de cercles concèntrics. [TERMCAT]³

ANÀGLIF (1868; de ana- i *glýphō* ‘gravar, cisellar’) *m* **1** Ornament esculpit, cisellat o tallat en baix relleu. **2** FOTOG Sistema fotogràfic consistent en la superposició de dues imatges estereoscòpiques de colors complementaris lleugerament desplaçades sobre el suport, les quals, mirades a través d’un anaglifoscopi, produeixen la sensació de relleu.

AMULET (1839; del ll. *amuletum*, íd.) *m* ESOT Objecte al qual és atribuïda una virtut preservadora, que allunya els mals esperits i les desgràcies.

ANAGLÍPTIC –A (de ana- i el gr. *glyptikós* ‘relatiu al gravat’) **1** *adj* **1** Relatiu o pertanyent a l’anaglítica. **2** *escriptura anaglítica* ESCR Procediment d’escriptura en relleu utilitzat pels cecs, que consisteix a practicar, amb un punxó, marques sobre un paper. **3** *impressió anaglítica* GRÀF Tècnica d’impressió de texts, especialment per a cecs, que consisteix a reproduir sobre el paper uns relleus que corresponen als caràcters i que poden ésser interpretats dactilment pel lector. **2 f** Escriptura o impressió anaglítica.

ANTROPOMETRIA Terme d'autor acunyat pel crític d'art Pierre Restany el 1960 i que es refereixen a les obres que l'artista Yves Klein produeix durant la posada en escena en la que imprimeix sobre paper el cos d'una model embadurnat prèviament de pintura. Aquestes impressions que utilitzen el cos humà com a matriu s'anomenaran *Antropometries*.

APARICIÓ (del ll. *apparitio*, -*ōnis*, *íd*) *f* **1** Acció d'aparèixer. **2** Esperit o ésser de l'altre món que apareix.

ARRUGA (1696; de *ruga*) *f* **1** ANAT ANIM Solc o plec de la pell. **2** *p anal* Plec, especialment defectuós, fet a la roba o en una altra cosa flexible per compressió, etc.

Veure: **metoposcòpia**.

AUTÒGRAF -A (1803; del gr. *autógraphon*, *íd.*) **1** adj Escrit de la mateixa mà de l'autor. **2** *m 1* Text original escrit de la mateixa mà de l'autor. *2 p ext* Signatura autògrafa.

AUTOGRAFIA (1868; de *auto-* i *-grafia*) *f* DIPL Ciència dels autògrafs.

AUTOGRAFIA (de auto- i (tipo)grafia o (lito)grafia)
f GRÀF **1** Conjunt de tècniques tipogràfiques i litogràfiques de reproducció en les quals el motlle d'impressió és obtingut per mitjà d'una transferència directa del dibuix o de l'escriptura damunt la planxa o la pedra, sense la intervenció de la fotografia. **2** Reproducció obtinguda per aquest procediment.

AUTOGRAFISME (de auto- i grafisme) *m* PAT
Dermografisme.

Autografisme *m* MED FARM Condió de la pell en què una lleugera pressió produeix una vermellor passatgera. [DIEC2]

CALC (1839; de calcar) *m* **1** DIB Reproducció d'un dibuix, un gravat, un quadre, etc., que hom obté calcant. **2** *1* fig Plagi. Etc.

CALCAR (s. XIII; del ll. *cālcāre* 'trepitjar', der. de *calx*, *calcis* 'taló') *v tr* **1** *1* DIB Copiar (un dibuix) sobre un full, una tela, etc., aplicant-hi el full, la tela, etc., on hi ha el dibuix i fent que, resseguint els trets del dibuix amb un llapis, un estilet, etc., o per un altre procediment, els trets del dibuix restin marcats sobre aquell full, aquella tela, etc. *2* fig Imitar, plagiar. **2** Fer força amb els peus (sobre una cosa).

CALCIGAR (s. XIII; del ll. vg. *calcicare*, der. de *calx*, *calcis* 'taló, peu') *v tr* Trepitjar, petjar.

CALCOGRAFIA (1839; de *calco-*, del mot grec

khalkós, que significa 'coure', 'bronze' i *grafia*)
f GRÀF **1** Procediment gràfic caracteritzat per la utilització de planxes metàl·liques gravades en profunditat. **2** Làmina obtinguda per mitjà d'alguna de les tècniques calcogràfiques. **3** Taller on hom imprimeix calcogràficament.

CALCOMANIA (1888; de calci–mania) gal·licisme de decalcomania *f* GRÀF **1** Procediment de transportar sobre vidre, marbre, paper, metall, etc., un text o un dibuix impresos al revés damunt un paper engomat. **2** Imatge obtinguda per aquest procediment. **3** Paper que conté la imatge abans de transportar-la.

CÀMERA (s. XIX; de l'angl. *camera*, abreviació del ll. *camera obscura*) **1 f 1** ÒPT Dispositiu o aparell destinat a impressionar o a reproduir imatges.
2 càmera cinematogràfica CIN Aparell que permet d'enregistrar les imatges d'un objecte en moviment sobre un suport sensible. **3 càmera clara o càmera lúcida** ÒPT DIB Aparell que permet de projectar la imatge òptica d'un objecte sobre una pantalla, per tal de poder-la dibuixar.
4 càmera de televisió (o electrònica) TV Aparell

que converteix les imatges lluminoses en senyals elèctrics a fi de transmetre-les per televisió. 5 **càmera de vídeo** TV Càmera de televisió portàtil i autònoma que duu incorporat un magnetoscopi. 6 **càmera fotogràfica** FOTOG Aparell per a enregistrar la imatge d'un objecte formada quan els raigs de llum que aquest reflecteix passen a través d'un sistema òptic i es reproduïxen sobre una superfície plana. 7 **càmera obscura** FOTOG Càmera totalment tancada, en una de les parets de la qual hi ha un petit forat per on entren els raigs de llum, procedents d'un objecte exterior, els quals determinen una imatge, que és recollida, invertida, a la superfície interior de la paret oposada. (...)

39

CICATRIU (c. 1800; del ll. *cicatrix, -îcis*, íd.) **f 1** PAT Teixit de neoformació destinat a reparar les pèrdues de substància dels òrgans i dels teixits. **2** BOT En una planta, senyal que deixa la caiguda d'una fulla, una bràctea, etc.

Veure també: **marca 32** Senyal que resta en els teixits orgànics després de guarir-se una ferida o una nafra.

Cicatrices (...) Imperfecciones morales,

sufrimientos (¿son lo mismo?) son, pues, simbolizados por heridas y por cicatrices de hierro y fuego. [DSIMB]

CLAROBSCUR (de clar i obscur) *m* **1** PINT **1** Estil pictòric basat en la perspectiva espacial obtinguda amb el joc de la llum i l'ombra. **2** Distribució de les llums i les ombres en un dibuix o una pintura. **3** Art de distribuir les llums i les ombres de manera que produeixin un efecte harmoniós. **2** *fig* Contrast.

CLIXÉ (1868; del fr. *cliché*, íd., d'origen onomatopeic) [*pl -és*] *m* **1** GRÀF **1** Planxa de metall, de cautxú, de plàstic o d'un altre material emmotllable o susceptible d'ésser gravat on hi ha reproduïda en relleu una composició, una imatge, etc., destinada a la impressió tipogràfica, al fotogravat, etc. **2** Motlle en forma de trepa emprat en la impressió serigràfica. **2** FOTOG Negatiu fotogràfic. Etc.

COLLAGE (mot fr., der. de coller 'enganxar') *m* Composició artística feta d'elements diversos (retalls de diari, teixits, etc.) enganxats sobre un

suport com ara tela, fusta o paper.

Collage El collage consiste en la irrupción de elementos en bruto directamente recogidos de la realidad e incorporados tal cual a la superficie del cuadro o de la hoja de papel, constituyendo una de las cesuras fundamentales que determinan el arte contemporáneo. (...) Aún teniendo antecedentes en el arte del pasado (arte popular, siluetas, “recortes” o simples agrupamientos extraños), el acto histórico que lo funda se remonta a 1912, a una idea de Braque cuando utiliza por vez primera en una composición un papel manufacturado encontrado en una tienda de Avignon. (...) [AKAL]

CONTORN (1460; de *contornar*) *m* **1** Línia que limita exteriorment una superfície o un cos; perifèria.

CÒPIA (s. XIV; del ll. *copia* ‘abundor, riquesa, possibilitat de disposar d’una cosa’) *f* [...] **2 1** Acció de copiar. **2** Allò que ha estat fet copiant. [...] **4 ART** Reproducció artesanal, més o menys exacta, d’una obra d’art. **5 CIN FOTOG** Exemplar positiu obtingut a partir d’un negatiu. [...] **10**

còpia mestra *ELECTRÒN* Còpia obtinguda de l'original d'un enregistrament a partir de la qual es poden fer altres còpies sense deteriorar-lo. *11* màquina de fer còpies *GRÀF* Màquina copiadora.

Copia Reproducción de una estampa según el original. [BEGUIN]

CRESTA PAPIL·LAR *nf* Cadascun dels petits relleus epidèrmics lineals de les plantes dels peus i dels palmells de les mans que s'alternen amb els solcs interpapil·lars i formen dibuixos perennes, immutables i diversiformes. [TERMCAT]⁴

CRIPTOGRAFIA (de *cripto-* i *-grafia*) *f* Art d'escriure en caràcters secrets, d'una manera xifrada o convencional.

CRONOFOTOGRAFIA *f* *FOTOG* Tècnica fotogràfica per a l'enregistrament de moviments mitjançant exposicions realitzades a temps regulars.

CUBETA (Gravat) *ca n f; es* marca de plancha; en imprint. Depressió marcada en un gravat a causa de la pressió exercida en el procés de creació. [TERMCAT]⁵

Cubeta /Petjada Empremta que deixa la planxa sobre el paper. [MURTRA]

Cubeta En calcografia, huella que deja el bisel de la plancha de metal sobre el papel, alrededor de dicha plancha. Se denomina también: pisada, huella, canalón, mancha o testigo. [VIVES]

***DACTILAR** (formació culta analògica sobre la base del ll. *dactylus*, que en l'ètim gr. significa 'dit') adj Digital⁶.

DACTILOGRAFIA (de dactilo- i -grafia) *f* Mecanografia [TERMCAT]⁷.

DACTILOGRAFIA *n f* Descripció de les impressions digitals; especialment la destinada a la identificació d'un individu.

DACTILOGRAMA *n m* Dibuix format per les crestes papil·lars i els solcs interpapil·lars del tou de cada dit d'una persona. [TERMCAT]⁸

DACTILOGRAMA *n m* Impressió digital; especialment la dirigida a la identificació d'un individu. [TERMCAT]⁹

DACTILOSCÒPIA (de *dactilo-* i *-scòpia*) *f* ANTROP
FÍS Tècnica per a la identificació de les persones
basada en l'observació i la classificació de les
impressions digitals.

DAGUERREOTIP (1868; del fr. *daguerréotype*,
comp. del nom del seu inventor, L. J. M. Daguerre
(1839), i *-tip*) *m* GRÀF **1** Fotografia obtinguda
per daguerreotípia **2** Daguerreotípia. **3** Aparell
emprat en la daguerreotípia.

DAGUERREOTÍPIA (1868; de *daguerréotip*)
f GRÀF Procediment fotogràfic consistent a
fixar la imatge en una placa de coure argentat
sensibilitzada amb vapors de iode, la qual,
després de l'exposició, hom revela amb vapors
de mercuri.

DECALCOMANIA. Tècnica pictòrica inventada
per l'artista Oscar Domínguez, també anomenada
Calcomanía sin objeto, que consisteix en aplicar
pintura sobre un paper que es col·loca a sobre
d'un altre que queda imprès per una lleugera
pressió.

Calcomanía sin objeto Óscar Domínguez

a partir de 1934 inicia aquesta pràctica com a recurs per accentuar les capacitats al·lucinatòries que com a artista desplega en tota la seva plenitud en el seu “període còsmic” (1938-1939). [AKALART]

DÉ-COLLAGE Este neologismo, utilizado por Vostell a partir de 1954, remite en primer término a un método de trabajo que se produce por borrado, recubrimiento y modificación de los medios de comunicación y sus producciones. (...) [AKALART]

DEGOTEIX Tècnica pictòria que consisteix a deixar regalimar la pintura des de pots foradats sobre teles esteses a terra. [TERMCAT]

Angl. **Dripping**

DERMATÒGLIF *m* ANTROP FÍS Figura que formen les crestes dermatoepidèrmiques de la cara palmar de les mans i dels peus.

Del mot grec *derma* que significa pell i el mot *glypho* que significa gravat.

També s’usa per a la mateixa definició els mots: **papil·lograma** i **lofograma**.

DERMATOGLÍFIA *n f* Estudi dels dermatòglifs, d'interès de cara a la identificació, particularment, de les aberracions cromosòmiques. [TERMCAT]¹⁰

DERMOGRAFISME *m PAT* Reacció cutània causada per un estímul mecànic després d'una compressió o d'una fricció o bé pel frec dels vestits.

DIÀGLIF (del gr. *diaglyphé* 'incisió') *m* Dibuix fet a la pedra o un altre material dur talment que una impressió del dibuix dóna una figura en relleu.

DIBUIX (1653; de *dibuixar*) *m* **1** Acció de dibuixar. **2** *1* Art de fer un dibuix **3**. [...] **3** *1* ART Conjunt de formes representades damunt una superfície, generalment de paper, mitjançant línies o taques, generalment d'un sol color. [...] **4** En una pintura, un gravat, etc., delineació de les figures, ordenament general (prescindint del color).

DIBUIXAR (s. XIII; d'origen incert, probablement del fr. ant. *deboissier* 'fer obra de talla en fusta; representar gràficament', der. de *bois* 'fusta', que té el mateix origen que el cat. *bosc*) **v** **1** *tr*

1 Representar formes damunt una superfície amb llapis, ploma, pinzell, etc. [...] (2 *tr* Traçar els contorns de les figures d'una pintura, d'un dibuix, etc. [...]) 5 *tr p ext* Traçar formes alguna cosa. 6 *p ext 1 tr* Fer aparent els contorns d'alguna cosa. 2 *pron* Aparèixer alguna cosa vagament o en silueta al lluny, a la penombra, etc. 3 *pron* Aparèixer, deixar-se veure.

***DIGITAL** (del ll. digitalis 'de la grossor d'un dit, relatiu als dits') 1 *adj* Relatiu o pertanyent als dits. 2 *adj* Semblant a un dit. [...] 4 *adj* ELECTRÒN7INFORM 1 Relatiu o pertanyent als dígitos o als aparells que operen amb nombres expressats amb dígitos. 2 Dit dels sistemes de transmissió o de tractament de la informació en què les variables són representades per caràcters (sovint dígitos o xifres) d'un repertori finit.

DITADA (de *dit*¹) *f* 1 Cop de dit. [...] 3 Senyal o taca que deixa la pressió d'un dit o el contacte d'un dit brut.

DITEJAR (de *dit*¹) *v* 1 *intr* Moure els dits. 2 *tr 1* Tocar amb els dits, marcar amb els dits. [...] 3 *p ext* Deixar una cosa sobre una altra senyals o taques semblants a ditades.

EMPREMTA (s. XIV; fem. de empremt, participi del cat. ant. *Emprémer* ‘marcar una petjada’ del ll. *imprimere* ‘fer pressió sobre alguna cosa’) *f*
1 Senyal que deixa un cos, per pressió, damunt un altre. **2** *fig* *La seva cara porta l’empremta del dolor.* **3 empremta genètica** BIOL MOL Patró de fragments polimòrfics d’ADN que serveix per a identificar genomes individuals.

Cast. **Huella.**

Fr. **Empreinte.**

Angl. **Print, sign, mark.**

Al. **Abdruck.**

Empremta *n f*: Forma d’aprenentatge que té lloc durant els primers moments de la vida, caracteritzada per la seva rapidesa d’adquisició i la gran resistència a l’extinció. Determina les pautes de conducta de cada espècie animal.

[TERMCAT]¹¹

Nota: cal tenir en compte la diferenciació actual entre dactilar i digital:

***EMPREMTA DACTILAR i *EMPREMTA DIGITAL**

Les paraules *dactilar* i *digital* en el seu origen (del grec *daktylos* i del llatí *digitus*) comparteixen el mateix significat relatiu al dit. Tradicionalment es sol emprar *empremta dactilar* per a la marca dels dits però també seria correcte *empremta digital*. Actualment trobem al DIEC2: “empremta digital [o empremta dactilar] Marca que deixa el dit en un objecte amb què s’ha posat en contacte.” Així mateix en la majoria de diccionaris. Però amb l’era d’internet es fa necessària cada cop més una diferenciació dels termes per tant és aconsellable unificar criteris i parlar d’*empremta dactilar* com la dels dits i *empremta digital* per a tot el què té a veure amb les xarxes i activitats a la red.

EMPREMTA DIGITAL¹² / EMPREMTA DAC-
TILOSCÒPICA *n f* Senyal que deixa el cap del dit damunt d’un objecte; és emprada per a establir la identificació d’una persona. [TERMCAT]¹³

EMPREMTA ECOLÒGICA.

Veure: **petjada ecològica.**

EMPREMTA MNEMÒNICA (del gr. *mnēmonikós* 'relatiu a la memòria) Concepte freudià que es refereix a la forma en que s'inscriuen certs aconteixements a la memòria, al cervell emocional i que poden ser reactivats pel record en situacions futures.

Cast. **Huella mnèmica.**

EMPREMTA MNÈSICA

Huella mnésica (v. Engrama): señal dejada por una información en el sistema nervioso central; puede ser permanente (soporte bioquímico) o temporal (soporte eléctrico). [AKALPS]

EMPREMTA PLANTAR *n f* (ca empremta plantar, ca **pelmatograma**, *n m*) Empremta que hom fa que imprimeixi la planta del peu d'un nadó a efectes d'identificació o la que, en ortopèdia, imprimeix la planta del peu d'una persona per a estudiar la disposició estructural del peu. [TERMCAT]¹⁴

EMPREMTA SEDIMENTÀRIA *f* GEOL Estructura sedimentària produïda per l'onatge, la pluja,

impactes de sòlids, etc. [GEC]

EMPREMTAR (S. XIII; de *empremta*) *v tr* Deixar una empremta.

ENCUNY (1641; de *cuny*) *m* **1** Peça d'acer on és entallada la figura que cal imprimir a una moneda, medalla, etc., la qual cosa s'obté per pressió o amb un cop. **2** *1* Encunyació. *2* Empremta o senyal que deixa l'encuny. **3** *fig* Forma, aparença. **4** GRÀF Motlle d'acer d'arestes tallants utilitzat per a tallar a pressió papers i cartons pel procediment de l'encunyació.

ENCUNYAR (1640; de *cuny*) *v tr* **1** *1* Batre una moneda, una medalla, etc., fent-hi l'empremta amb l'encuny. *2* Empremtar. *3* *fig* Donar nova forma, aparença. **2** GRÀF Assenyalar el tall, tallar o perforar papers i cartons segons una determinada forma, generalment un perfil tancat.

ENGRAMA *m* PSIC Empremta hipotètica que quedaria al sistema nerviós central com a resultat d'una excitació temporal d'aquest i

que constituiria la unitat psicofisiològica de la memòria i de l'aprenentatge.

ENREGISTRAR (1696, de registre) **2** *p ext 1* Deixar constància (d'un esdeveniment), prendre'n nota.

ESBORRALL (de *esborrallar*) *m* Taca de tinta que es fa al paper escrivint.

ESBORRALLAR (de *esborrar*) *v tr* **1** Fer esborralls, gargots, escrivint. **2** *fig* Escriure el que se'ns va ocurrent, esbossar.

ESBÓS (1917; de l'it. *sbòzzo*, der. de *sbozzare* 'esboscassar, esbossar', i aquest, de *bòzza* 'pedra sense desbastar', d'origen incert) *m* **1** ART Primera forma imperfecta d'una composició artística. Etc.

ESCIOGRAFIA (de *escio-* del mot grec *skiá*, que significa 'ombra' i *-grafia*) *f* **1** ASTR Art de determinar l'hora per l'ombra projectada pels astres. **2** ARQUIT Art de reproduir els objectes en clarobscur.

Cast. **Esquiografia**

Angl. **Sciagraphy**

Esciografia Mètode descobert durant els experiments inicials de W.H. Fox Talbot. Es tractava de captar les ombres dels objectes sobre un paper prèviament sensibilitzat amb una solució de sal i compost de plata. El resultat era una imatge en negatiu. Aquest sistema més tard fou utilitzat per Christian Schad (schadografies), per Man Ray (rayogrames) i per Lászlo Moholy-Nagy (fotogrames).

Veure: **shadografia, rayograma, fotograma.**

ESCRITURA (s. XII; del ll. *scriptura*, íd) *f* **1** **1** Acció, art, d'escriure. **2** Manera d'escriure, quant als caràcters adoptats, quant a la forma o quant al traçat. **3** Conjunt de signes que formen un sistema d'escriure. **4** GRÀF Caràcter d'impremta que imita en el seu dibuix l'escriptura a mà. **2** Escrit, qualsevol cosa escrita. **31** DR Document en el qual hom fa constar un acte o negoci jurídic.

ESGRAFIAR (1578; der. de l'ant. *grafi* 'punxó per a gravar o escriure', ll. *graphium*, íd., o de l'it. *sgraffiare* 'lacerar o esgarrinxar la pell') *v* *tr* ART Traçar dibuixos en un mur fent saltar en certs indrets la capa superficial que el revesteix

i deixant així al descobert la capa següent, d'un altre color.

ESGRAFIAT 1 m AR LC Acció d'esgrafiar; l'efecte.
2 m AR Decoració mural que resulta d'esgrafiar.
[DIEC2]

ESPECTRE (1696; del ll. *spectrum* 'imatge, simulacre') m 1 Imatge d'un mort que s'apareix a algú, fantasma, aparició. (...)

ESQUITXAR (s. XV; d'origen expressiu i onomatopèic) v **1** 1 *intr* Fer esquitxos. 2 *tr* Mullar, embrutar, d'esquitxos. (...) **3** *tr fig* Tacar, macular. Etc.

Esquitxar 1 1 v. *intr*. Un líquid fortament agitat, colpejat, etc., llançar gotes a distància. **1** 2 *tr*. Les gotes llançades per un líquid fortament agitat, colpejat, etc, arrosar, mullar, embrutar. **1** 3 *tr*. Tacar moralment. Etc. [DIEC]

ESTAMPA (1486; de *estampar*) f **1** 1 GRÀF Imatge obtinguda per l'empremta d'una pedra litogràfica, d'una planxa gravada, impregnada d'una tinta especial. [...] 4 *ésser l'estampa*

(d'algú) *loc verb* Assemblar-s'hi molt. **2** **1** Nom de certs motlles d'estampar. **2** *METAL·L* Matriu d'estampació. **3** *TEXT* Primer motlle de perfil que els estampadors a mà fan d'un dibuix quan és de distints colors.

Estampa Imagen impresa mediante un elemento de impresión. Antes, la estampa se obtenia únicamente por medio de una plancha de madera o de metal, grabada en hueco o en relieve: es el grabado, que es a la vez elemento de impresión (la plancha) y su resultado (la impresión). Etc.[BEGUIN]¹⁵

ESTAMPACIÓ (de *estampar*) *f* **11** Acció d'estampar; 2 l'efecte. **2** *esp* *TÈXT* Acció d'aplicar a un teixit blanc o tenyit llis unes pastes colorants, anomenades *colors*, formant un dibuix. **3** *GRÀF* Impressió. **4** *METAL·L* Conjunt d'operacions a què hom sotmet una planxa o una làmina metàl·lica a fi d'obtenir, per deformació plàstica, un objecte amb una forma geomètrica determinada.

Estampación 1. Acción de realizar una huella en un soporte mediante una matriz grabada. 2. Toma de huella de una forma en hueco o en relieve con un papel húmedo que

se hace entrar en los huecos. 3. Procedimiento de impresión de un grabado en relieve sobre piedra, estando formado el dibujo por las partes no entintadas (hueco). [BEGUIN]

ESTAMPADO 1. De una manera general, procedimiento de impresión en papel, tejido, cuero, cartón, etc., dando al soporte fuertes relieves por aplastamiento de alguna de las partes escritas o dibujadas. 2. Procedimiento de impresión de grabados de arte, cuyo principio consiste en provocar relieves o huecos acentuados, modelando en una plancha grabada un papel humidificado. [BEGUIN]

ESTAMPAR (C. 1500; probablement del fr. *estamper*, ant. 'esclafar; capolar' i després 'imprimir', del germ. frànc. **stampôn* 'capolar')
v tr **1** TÈXT 1 GRÀF Fer un dibuix amb tintes o colorants, sobre un material tèxtil, paper, cartó, etc, per mitjà d'un motlle o de qualsevol sistema d'estampació. [...] **2** 1 Deixar marcada sobre una cosa l'empremta d'una altra. **3** GRÀF Imprimir. 4 METAL·L Transformar els metalls per estampació.

ESTAMPILLA (1803; del cast. *estampilla*, íd.)
f **1** Segell en què hi ha estampada la signatura d'algú. **2** Marca que hom estampa en un objecte per constatar-ne l'autenticitat.

ESTAMPILLAR (de *estampilla*) *v tr* Marcar amb una estampilla.

ESTEGANOGRAFIA (de *estegano-* i *-grafia*) *f*
Criptografia.

Esteganografia Art i ciència d'escriure missatges ocults de tal manera que ningú, excepte l'emissor i els destinataris, sospiti de la seva existència. Etc. [GEC]

ESTELA (del ll. *stēla*, íd.) *f* **1** ARQUEOL Monument monolític en forma de pilar o de làpida destinat generalment a ésser-hi feta una inscripció. Etc.

ESTERGIR (1803; del ll. *extergēre* 'eixugar, netejar') *v tr* GRÀF Marcar (un dibuix) en una superfície per mitjà d'un estergit.

ESTERGIT (de *estergir*) *m* GRÀF Full de paper, cartolina o metall amb petits forats que formen

un dibuix i que en fregar-lo amb l'estergidor deixa passar pels forats unes pólvores de color que traslladen el dibuix a la superfície on ha estat aplicat el full.

ESTIGMA (1839; del ll. *stigma*, -*ātis* 'empremta de ferro roent' i aquest, del gr. *stigma* 'picada d'insecte; empremta de ferro roent; tatuatge', der. de *stizo* 'marcar una empremta' m **11** Senyal o marca indeleble. 2 Marca feta amb ferro roent com a signe visible d'infàmia o esclavatge. [...] 4 CRIST Senyal de les plagues en el cos de Jesucrist. 5 CRIST Senyal de les plagues aparegut miraculosament en el cos d'alguns sants. [...] **4** PAT 1 Síntoma o signe morbós persistent característic d'una determinada malaltia. 2 Taca, cicatriu o impressió a la pell.

EXVOT (del ll. *ex voto* 'del o pel volt') m RELIG Do fet a Crist, a la Mare de Déu o a un sant en compliment d'un vot o en record d'un benefici rebut, consistent en un objecte (ciri, llàntia, fotografia, etc) que hom penja a la paret o al sostre d'una capella o un temple.

FACSÍMIL (1839; del ll. *fac simile* ‘fes-ho d’una manera semblant’) *m* **1** *1* GRÀF Reproducció fidel d’un escrit, d’un dibuix, etc. *2* edició *facsimil* Reproducció integral d’un document, o d’un llibre manuscrit o imprès, per tal de facilitar-ne l’estudi als erudits. Etc.

FANTASMA (1372; del ll. *phantasma*, i aquest, del gr. *phántasma* ‘aparició, imatge’) **1** *m* *1* Objecte o, sobretot, persona que apareix en forma d’ésser real, tot i ésser quelcom imaginat. **2** OCULT Aparició sensible d’un mort o d’un ésser incorpori. [...] **3** *m* FILOS Imatge mental d’un objecte, equivalent escolàstic de *fenomen*. **4** *m* i *f col·loq* i *fig* Persona que fa el fatxenda, que presumeix molt, però que no respon a les expectatives que desperta. **5** *adj* *1* Inexistent o fals. Etc.

FANTASMAGORIA¹⁶ (1839; del fr. *fantasmagorie*, íd., de formació incerta, potser comp. de *fantasme* ‘fantasma’ i *allégorie* ‘al·legoria’, usat sovint per a representacions plàstiques) *f* **1** Art de representar figures per mitjà d’una il·lusió òptica. 2 fig Emprment d’imatges, de combinacions, etc., pròpies per a fer il·lusió a l’esperit colpit la imaginació.

El neologisme de *fantasmagorie* que Robertson (Étienne Gaspard Robert) utilitzà per a les seves representacions pot provenir de diverses interpretacions etimològiques: *Es probable que Robertson ideara la designación de sus juegos de sombras demonológicos como una creación híbrida fantástica entre el término griego ‘phantasma’ (aparición o fantasma) y la voz arcaizante francesa ‘gourer’ o ‘agourer’, que significa engañar. (...) Más probable es, sin embargo, que utilizara la derivación grecizante del sustantivo ‘phantasma’ y del verbo ‘agoreuein’, es decir, hablar en público*¹⁷.

FETITXE (del cast. *fetiche*, i aquest, del fr. *fétiche*, que el tragué de l’it. *feticcio*, adaptació del port. *feitiço* [der. de *feito* ‘fet’] amb pronúncia palatal d’un dial. africà) *m* **1 1** RELIG Objecte associat a un ésser espiritual, en virtut del qual té un poder

sobrenatural. 2 ESOT Amulet. **2** PSIQ Objecte que desperta en l'individu impulsos eròtics per associacions possiblement fortuïtes.

FILIGRANA (1696; de l'it. *filigrana*, íd.) *f* [...] **3**
GRÀF **1** Senyal o marca transparent, únicament perceptible a contracolor, fet en el paper en el moment de la fabricació. **2** Motlle amb què hom fa aquest senyal.

Filigrana Escritura, dibujo o marca grabados en el papel o que se perciben sobre todo por transparencia. [BEGUIN]

A tenir en compte: **marca d'aigua** com a sinònim de filigrana.

FISIOGNOMIA (a partir del grec *phýsis* 'natura' i *gnómon* 'signe revelador') *f* Estudi de la forma general del cap i dels trets de la cara efectuat amb la finalitat de reconèixer el caràcter i les inclinacions d'un individu. [TERMCAT]¹⁸

FISIOGNOMONIA (del gr. *physiognōmonía*, íd., comp. de de *phýsis* 'natura' i *gnōmōn* 'coneixedor') *f* Estudi del caràcter d'una persona pels trets de la cara.

FIRMA (s. XV; de *firmar*) *f* **1**

Veure: **Signatura** 1 i 2.

FIRMAR (s. XV; del ll. *firmare* 'afermar') *v tr*

Veure: **Signar** 2

FÒSSIL (1839; del ll. *fossilis* 'extret de la terra')
adj i m **1** 1 PALEONT Dit de l'organisme, complet o incomplet, que visqué en temps passats i que ha conservat la seva forma primitiva petrificada en els materials de l'escorça terrestre. 2 *p ext* Dit de les empremtes, pistes, trossos, etc, d'organismes i també de les empremtes de fenòmens climatològics, com ara la pluja, les ones, etc. [...] 4 fòssil vivent Organisme actual que constitueix una relíquia d'un important grup biològic que visqué en èpoques passades.

Fósil Su significado simbólico corresponde en general a la piedra, pero integra, por su carácter, ideas ambivalentes sobre el tiempo y la eternidad, sobre la vida y la muerte, sobre la evolución de las especies y su petrificación.
[DSIMB]

FOTOGRAFIA (1864; foto- de la forma prefixada

del mot grec *phōs, phōtós* que significa 'llum' i -grafia de la forma sufixada del mot grec *graphé*, que significa 'escriptura', 'descripció').
f **FOTOG 1** Procediment que permet d'obtenir, per mitjà de la llum i de substàncies químiques, imatges òptiques permanents sobre superfícies convenientment preparades. **2 p ext** Estampa obtinguda mitjançant el procediment de la fotografia, especialment la còpia o positiu. És anomenada també *foto*.

FOTOGRAMA (de foto- i-grama) *m* **1** FOTOG Espai destinat a impressionar cadascun dels negatius d'una pel·lícula. **2** CIN Cadascuna de les imatges que componen una pel·lícula cinematogràfica.

Fotograma Tècnica que permet obtenir imatges fotogràfiques sense la utilització de una càmera. La llum incideix directament sobre els objectes deixant la seva empremta sobre el paper sensible, invertint els tons i creant una imatge negativa. Tècnica utilitzada en els seus inicis per Fox Talbot i anomenada sciografia, més tard re- batejada per Christian Schad com schadografia, per Man Ray com rayograma i per Lászlo Moholy-Nagy com fotograma.

FOTOTÍPIA (de *foto-* i *-típia*) *f* GRÀF Procediment d'impressió que emprava com a matriu una placa de vidre coberta de gelatina bicromatada que, un cop tractada, rep la tinta en les seves parts seques i la rebutja en les que han estat humitejades.

Sinònim de **col·lotípia**

FROTTAGE [*fr*] *n m* Tècnica d'expressió plàstica que consisteix a fregar amb una matèria pulverulenta i dura, com ara la mina d'un llapis, un paper col·locat sobre una superfície per obtenir una imatge de la textura d'aquest suport. [TERMCAT]

Frottage Técnica adoptada por Max Ernst en 1925. Originariamente se trataba de “ayudar (a las) facultades meditativas y alucinatorias”, frotando con mina de plomo sobre hojas colocadas sobre un piso de madera gastado, trasponiendo así sus formas accidentadas y precisando los seres y los mundos que de ellas surgieran, etc. [AKALART]¹⁹

GEÒGLIF *n m* (del grec *gê*, 'terra' i glif-, del grec *glýphō* 'gravar') Marca gravada a la terra que pot ser un indici de la presència de vestigis o de fenòmens estranys. [TERMCAT]

GLIF *n m* ARTS GRÀFIQUES Imatge d'un signe tipogràfic que constitueix una unitat gràfica, que pot equivaler a un caràcter, a diversos caràcters o a part d'un caràcter / ARQUITECTURA *n m* Cadascuna de les canals d'un tríglic.[TERMCAT]

GLIFOGRAFIA (del gr. *glýphō* i *-grafia*) *f* GRÀF Procediment per a reproduir, per galvanoplàstia, els gravats en fusta.

GLÍPTIC (1868; del gr. *glyptikós* 'propi per a gravar', der. de *glýphō* 'esculpir, gravar') ART **1** *adj* Relatiu o pertanyent a l'art de gravar les

pedres fines **2 f** Art de gravar les pedres fines.

GLIPTO Forma prefixada del mot grec *glyptós*, que significa 'gravat, cisellat'.

GLIPTOGRAFIA (de glipto- i -grafia) *f* **1** Estudi o descripció de les pedres fines gravades. **2** Glíptica.

GOFRRAR (1917; del fr. *gaufre*, íd., der. de *gaufre* 'mena de pastís, bresca de mel', del frànc. **wafel*, íd.) *v tr* TECNOL **1** Imprimir en relleu dibuixos sobre teixits, pells, paper, etc., per mitjà d'una gofradora. **2** *màquina de gofrar* Màquina gofradora.

Gofrat o estampat en sec Impressió sense tinta d'una planxa gravada accentuant les textures i els relleus. [MURTRA]

Gofrado Técnica de grabado calcográfico que consiste en someter la làmina a un mordido muy profundo en las zonas libres de reserva [...] A continuación la matriz se estampa en seco, penetrando el papel en las zonas comidas por el ácido, lo que provoca sobre la estampa el efecto característico de esta técnica: formas en relieve,

sin tinta. Etc. [DDE]

GRAFIA (c. 1905; del gr. *graphé* 'escriptura, descripció, dibuix) *f* Símbol o conjunt de símbols amb què hom representa un so o un mot.

GRAFIT [probablement de l'it. *graffito*, íd] **m** 2 Inscripció o dibuix traçats a la paret o damunt una superfície dura amb un instrument gràfic.

Grafit Inscripció o pintura anònima de traç ràpid i espontani feta en parets que generalment donen a espais públics. [TERMCAT]²⁰

Art del grafit La primera definició només es refereix al grafit originals, aquells que es gravaven damunt de superfícies dures. I la segona no té en compte l'evolució d'aquest art que contempla ja a artistes reconeguts dins el món de l'art. *L'art del carrer* (street art) es refereix a tots aquells artistes que s'expressen en espais públics. *L'art del grafit* engloba tant els que dibuixen i pinten com els que utilitzen les plantilles per a la seva creació (stencil graffiti).

Grafit ecològic Tècnica que crea imatges més o menys efímeres a sobre de murs, parets o altres superfícies a partir de l'eliminació de la

pols o altra brutícia. L'anglès Paul Curtis Moose és considerat un dels iniciadors d'aquesta variant del grafit que també desenvolupa com a tècnica principal l'artista brasiler Alexander Orion.

Angl. **Reverse graffiti**

GRATTAGE [fr] *n m* Tècnica d'expressió plàstica que consisteix a fer formes rasant amb un instrument incisiu un suport generalment de fusta, al qual s'han aplicat unes mans de pintura i s'hi han deixat assecar. [TERMCAT]

GRAVAR (1568; del fr. graver, íd., i aquest, probablement del frànc. graban, íd.) *v 1 tr 1* Traçar en una matèria dura per mitjà del burí, del cisell, etc, una figura o una inscripció *2 esp* Traçar, sobre una planxa de metall o de fusta, la còpia d'un dibuix, música, etc, per reproduir-la a un cert nombre d'exemplars *2 fig 1 tr* Fixar profundament en l'ànim. *3 tr* ELECTROAC Traçar el solc d'un disc fonogràfic a fi d'enregistrar-hi el so. *4 tr impr* ELECTRÒN/INFORM/MÚS Enregistrar

GRAVAT (de gravar¹)

1 *adj* Adornat amb traços de burí, de cisell, etc. **2** *adj* Senyalat de la verola. **3** *m* **1** Resultat de gravar
2 ADOB Planxa o placa on és gravat el dibuix que hom vol imprimir sobre el cuir. **3** ADOB Dibuix imprès sobre el cuir. **4** ART/GRÀF Matriu de matèria susceptible de rebre tinta per traslladar-la al paper o a una altra matèria semblant tantes vegades com calgui mitjançant el procés de la impressió. **5** ART/GRÀF Imatge obtinguda per estampació de la planxa o matriu gravada a tal efecte. **4** *m* Gravació 1, 2 i 3.

Grabado De una manera general, todo trabajo artístico o industrial que utiliza la incisión para marcar el trazo, los valores y los relieves. [...] Por metonímia, el grabado también es la forma grabada que permite la impresión de la estampa. Por extensión y abusivamente, se llaman con frecuencia *grabados* toda clase de estampas no grabadas (litografías sobre todo). En fin, el término grabado también es sinónimo de mordido en las técnicas del agua-fuerte y del fotograbado. [BEGUIN]

GUIXAR (de guix) v **1** *intr 1* Marcar un traç sobre una superfície un tros de guix, grafit, carbó, etc. [...] **2** *tr p ext* Fer un traç o traços sobre una superfície amb un tros de guix, un llapis, una ploma, etc.

GYOTAKU La paraula està formada per “gyo” que vol dir peix i “taku” fregar. Per tant es pot traduir com “impressió de peixos”. Originàriament el gyotaku era una antiga tècnica d'impressió japonesa realitzada per pescadors amb la finalitat de registrar les seves captures. Utilitzada també per peixaters per promocionar el seu producte a la venda i més endavant recuperada per artistes com a format d'expressió plàstic. El gyotaku és una impressió per contacte en la que s'obté l'empremta del peix amb una gran precissió²¹.

IDEOGRAFIA (1868; de *ideo-* i *-grafia*) *f* ESCR
Escriptura ideogràfica.

IDEOGRÀFIC -A (1839; de *ideografia*) *adj* ESCR
1 Relatiu o pertanyent als ideogrames. **2** Dit de l'escriptura els signes de la qual (ideogrames) representen directament les idees de les coses, no pas els sons del llenguatge.

IDEOGRAMA (de *ideo-* i *-grama*) *m* ESCR
Cadascun dels signes emprats en l'escriptura ideogràfica.

Ideogramas Representaciones gráficas -incididas, pintadas, dibujadas, etc.- de ideas o cosas mediante una reducción a los elementos esenciales que las pueden sugerir. (...) [DSIMB]

IMATGE (s. XII; del ll. *īmāgo*, *-īnis*, íd.) *f* **1** **1** Cosa que en representa exactament una altra. [...] **4** **ART** Aparença visible d'un objecte o persona imitada pel dibuix, el gravat, la pintura o l'escultura. **5** *esp* **ART** Representació de Jesucrist, la Mare de Déu o els sants. **6** *culte de les imatges* **RELIG** Veneració tributada a les representacions de la divinitat o dels sants. [...] **3** **FILOS/PSIC** **1** Representació interna d'un objecte extern. **2** Representació d'una experiència perceptiva prèvia, en absència de l'estimulació sensorial corresponent. **3** Representació concreta construïda per la imaginació creadora que proposa noves combinacions amb els elements que la integren. **4** Representació sensible, pensada o no per a il·lustrar una idea abstracta. **4** **FOTOG** **1** Imatge latent un cop revelada. **2** *imatge latent* Imatge invisible obtinguda en els cristalls de les emulsions fotogràfiques. Etc.

IMPREMTA (1460; del cat. ant. *empremta* «marca, petjada», participi fem. del verb *emprémer* «marcar una petjada, un senyal», que amb l'adveniment de la tipografia i per influx de les formes cultes

de l'it. *imprimere* i el fr.*imprimer* evolucionà en *impremta*) f GRÀF **1** Art de reproduir sobre paper, pergamí, etc., la marca en tinta d'un escrit, un dibuix, etc., gravat sobre una planxa metàl·lica o compost ajuntant peces de metall o fusta cadascuna de les quals té gravada una lletra, una figura, etc. **2** Obrador on hom fa treballs d'impremta.

IMPRESSIÓ (s. XIV; del ll. *Impressiō*, *îônis*, íd.)
f **1** 1 Acció d'imprimir; 2 l'efecte. **2** ANAT ANIM
Depressió a la superfície d'un os. **3** 1 FISIOL
Excitació produïda per distintes formes d'estímuls sobre una terminació nerviosa sensitiva. 2 *fig*
Efecte sobre l'ànim especialment viu, pregon.
3 *fig* Concepte, judici, format intuïtivament **4**
FOTOG/CIN Fixació d'una imatge per mitjà de la llum en una placa fotogràfica o una pel·lícula. **5**
Impressió digital Senyal que deixa el cap del dit damunt d'un objecte.

***IMPRESSIÓ DACTILAR**

***IMPRESSIÓ DIGITAL.** f *gràf* Acció d'imprimir textos i imatges mitjançant una impressora

digital. A diferència de la impressió tradicional, no es necessiten planxes que traspassin les tintes al paper sinó que la mateixa impressora projecta gotes de tinta microscòpiques damunt de la superfície sobre la qual s'imprimeix. La impressió digital no es limita al paper sinó que es pot realitzar damunt d'una gran varietat de materials diferents. [GEC]

Impressió Digital *n f* Impressió que s'obté per mitjà del pas d'informació en codis binaris continguda en el disc dur d'un ordinador directament a paper, plàstic, etc. [TERMCAT]²²

IMPRIMIR (s. XIV; del ll. *imprîmêre* 'fer pressió sobre alguna cosa')[p p imprès—esa] **v1 tr 1** Deixar la marca d'una cosa sobre una altra prement l'una contra l'altra. **2 GRÀF** Deixar la marca en tinta, d'un dibuix, un escrit, una fotografia, etc, damunt paper, en ésser pressionat contra un gravat, motlle, etc, a la premsa. **2 fig 1 tr** Fixar indeleblement a la memòria o l'ànim. [...] **4 tr 1 GRÀF** Tirar un text per obtenir-ne un o més exemplars. Etc.

INCISIÓ (s. XV; del ll. *incisio*, *-ōnis*, *íd.*) **f11** Acció

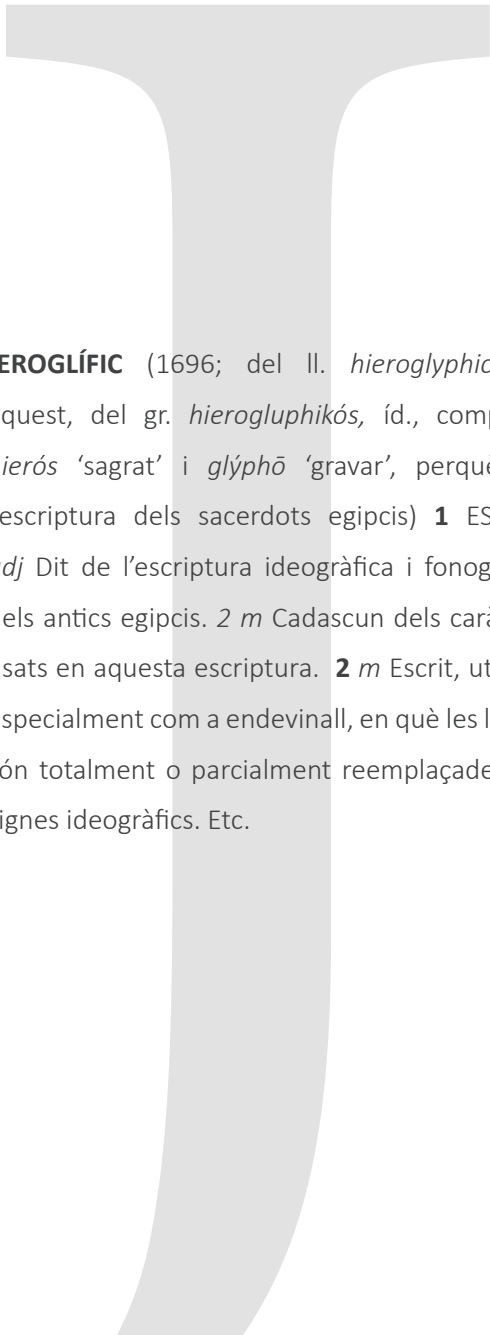
de fendre amb un instrument tallant; 2 l'efecte.
[...] **3** ART Línia decorativa que hom fa en les peces de ceràmica.

Incisió Solc fet a la planxa [MURTRA]

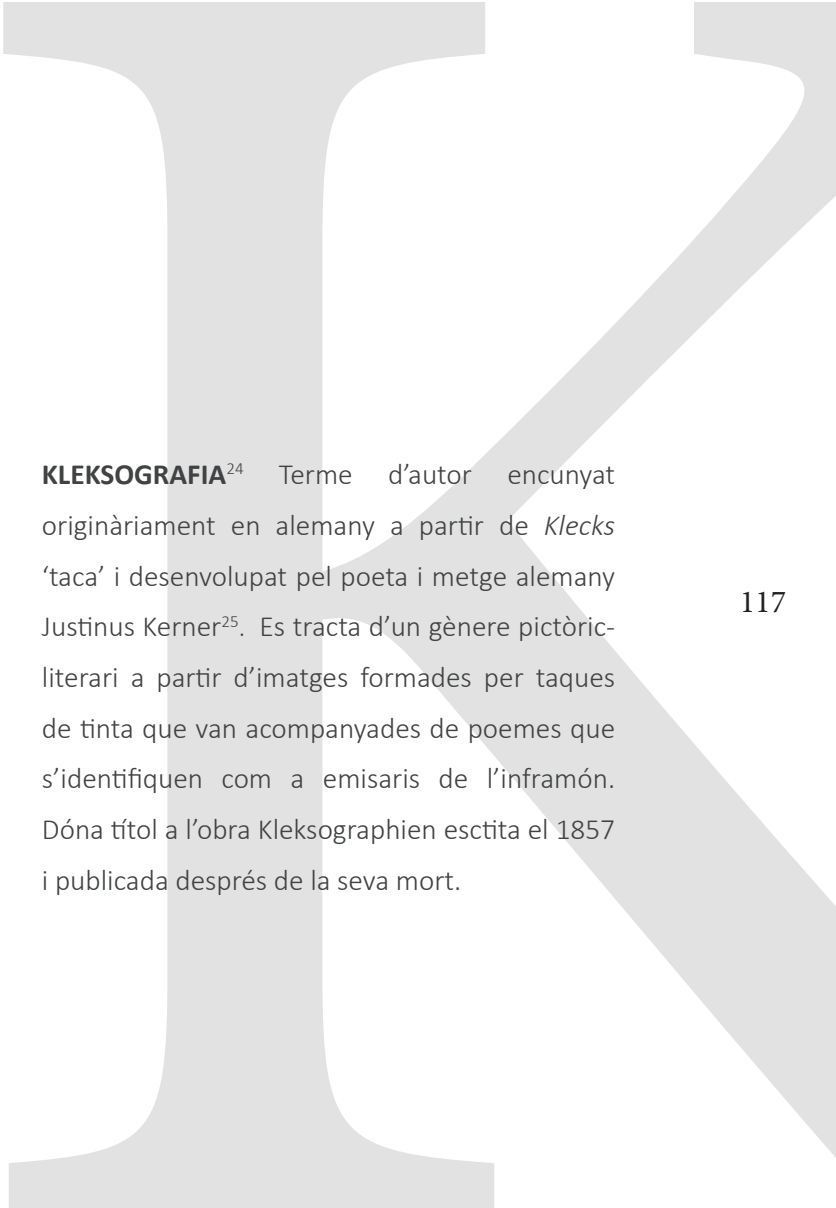
INDICI (1272; del ll. Indiciu, íd, der. De índex) *m*
Signe que permet de presumir una cosa amb algun fonament.

Indici esciogràfic (*esp* indicio esciogràfico, *angl* shadow mark) *m* ARQUEOL Indici de la presència de vestigis consistent en un conjunt d'ombres projectades per un microrelleu que s'observen en una fotografia aèria. [TERMCAT]²³

Veure també: **esciografia**

JEROGLÍFIC (1696; del ll. *hieroglyphicus*, i aquest, del gr. *hierogluphikós*, íd., comp. de *hierós* 'sagrat' i *glýphō* 'gravar', perquè era l'escriptura dels sacerdots egipcis) **1** ESCR *1 adj* Dit de l'escriptura ideogràfica i fonogràfica dels antics egipcis. *2 m* Cadascun dels caràcters usats en aquesta escriptura. **2 m** Escrit, utilitzat especialment com a endevinall, en què les lletres són totalment o parcialment reemplaçades per signes ideogràfics. Etc.

KLEKSOGRAFIA²⁴ Terme d'autor encunyat originàriament en alemany a partir de *Klecks* 'taca' i desenvolupat pel poeta i metge alemany Justinus Kerner²⁵. Es tracta d'un gènere pictòric-literari a partir d'imatges formades per taques de tinta que van acompanyades de poemes que s'identifiquen com a emissors de l'inframón. Dóna títol a l'obra *Kleksographien* escrita el 1857 i publicada després de la seva mort.

LITOFANIA (1868; de lito- i -fania) *f* ART **1**
Impressió de figures sobres porcellana visibles
a contraclaror. **2** Placa de porcellana on hom ha
imprès figures visibles a contraclaror.

LITOGLÍFIA (de lito- i el gr. *glýphō* 'gravar) *f* ART
Art de gravar la pedra, les gemmes.

LITOGRAFIA (1839; de lito- i -grafia) f GRÀF **1**
Sistema d'impressió, basat en el fenomen de
la repulsió existent entre l'aigua i les matèries
grasses, en què el dibuix és fixat mitjançant
una base grassa damunt la pedra litogràfica
o bé damunt una planxa metàl·lica de zinc o
alumni. **2** Cadascun dels exemplars obtinguts per
aquest procediment. **3** Taller on hom exerceix la

litografia.

Litografia Una de las tres grandes técnicas antiguas de la estampa, en unión de la madera y el grabado en hueco sobre metal. Etc. [BEGUIN]²⁶

LOFOSCÒPIA (ca lofoscòpia *n f*, es lofoscopia i **papiloscopia**) Conjunt de les tècniques d'identificació de persones basades en l'observació i la classificació de les empremtes deixades per qualsevol part de l'epidermis. [TERMCAT]²⁷

La paraula lofoscòpia prové del mot grec *lofos* 'crestes' o 'relleu' i del mot grec *skopéō*, que significa 'mirar', 'examinar'. La lofoscòpia es classifica en **dactiloscòpia** (dit), **palmoscòpia**²⁸ (palmell mà) i **pelmatoscòpia** (planta peus).

LUSUS NATURAE (del llatí *lūsus* que significa 'joc', 'esplai' en primera accepció i 'broma' en segona accepció; i *natura* 'naturalesa')

És una expressió que s'usa de manera habitual en l'àmbit de les ciències naturals per a referir-se a una persona, animal o cosa deformada o que té una forma poc usual. Sembla que originàriament es feia servir per a fer referència als fòssils.

Com a alternativa a l'expressió llatina (o, sovint, com a complement de l'expressió llatina) es documenten diverses possibilitats en català, segons si s'agafa la primera accepció de *lūsus* o la segona: *joc de la naturalesa, capritx de la naturalesa, broma de la naturalesa, confusió de la naturalesa* o, fins i tot, *exemplars monstruosos, exemplars deformats*. [TERMCAT]²⁹

MÀCULA (s. XIV; del ll. *macŭla*, *íd.*) *f* **11** Taca. **2** *esp fig* Una persona sense màcula. **3** ASTR Taca solar. [...] **3** PAT Lesió elemental de la pell que consisteix en una taca vermellosa que desapareix momentàniament amb la pressió del dit.

Màcula [...] **1 2 f** (Arts gràfiques) Taca de tinta en un full imprès. [DIEC]

Mácula 1 Mancha en una hoja impresa.
2 Sinónimo de maculatura en el sentido de hoja intercalada. [BEGUIN]

MACULAR (1391; del ll. *maculare*, *íd.*) *v tr* **1** Tacar. **2** GRÀF Intercalar les maculatures entre els fulls del tiratge.

MACULATURA (de macular) *f* GRÀF Full defectuós en la impressió.

Maculatura 1. Hoja de descarga maculada de tinta que ha servido de intercalada o de hoja de prueba. 2. Mancha en una hoja (vieja). Etc. [BEGUIN]

MARCA (1120; del b. Ll. Marca [marcha, markia], probablement del germ. markjan ‘parar atenció, notar’, segurament a partir de l’it; en el significat de ‘frontera’ prové directament del germ) *f* **1** 1 Empremta, traç, tall o altre senyal fet en una cosa per distingir-la d’altres, reconèixer-la, denotar el seu origen, la seva qualitat, etc. *2 fig La seva expressió reflecteix la marca del sofriment.* *3 HIST DR PEN* En l’Antic Règim, senyal infamant que hom feia en el cos d’un delinqüent, amb ferro roent o bé escapçant-li un dit o un tros d’orella. *4 RAM* Senyal distintiu del bestiar d’un ramat. *5 marca tipogràfica* Marca que els editors els tipògrafs i els llibreters posen en llurs llibres per garantir-ne l’autenticitat i protegir-ne la propietat. [...] **3** *1* Senyal deixat pel contacte o la pressió d’una cosa. *2* Senyal que resta en els teixits orgànics després de guarir-se una ferida o una nafra. [...] **9 TECNOL** Aparell emprat per a marcar.

Marca 1. Signo particular que le sirve de

firma al autor de una estampa. 2. Viñeta, a veces acompañada de una divisa, que los antiguos editores colocaban en la página de portada o al final del volumen. [BEGUIN]

Marcas Signos distintivos, adoptados por una persona, cofradía, entidad, etc. Las marcas desde la Antigüedad al presente, son de una variedad insondable y, junto a meras presentaciones de letras, nombres y anagramas, integran emblemas, símbolos, alegorías, etc., y también ideogramas o formas intermedias entre éstos y el mero signo gráfico. (...) De otro lado, éstas muestran relación con los signos -que van de lo convencional a lo ideográfico- empleados por determinadas clases sociales, grupos, técnicas o ciencias. [DSIMB]

MARCA D'AIGUA

Veure: **filigrana**

MARCA D'AIGUA DIGITAL *f* inform Tècnica que s'inclou dins la esteganografia i que té com a objectiu posar de manifest l'ús il·lícit d'un usuari no autoritzat d'un servei digital. Aquesta tècnica es basa en inserir un missatge (ocult o no) a

l'interior d'un contingut digital com per exemple, imatges, fitxer d'àudio, vídeo o text. Aquest missatge consisteix en un grup de bits que contenen informació sobre l'autor o propietari intel·lectual del contingut digital o copyright. [GEC]

MARCAR (c. 1400; del b. ll. *marcare*, i aquest, del germ. **markjan* 'parar atenció, notar', que inicialment significà 'establir frontera, ser fronterer' i més tard anà prenent els altres sentits de 'delimitar, fer un senyal', aquests segurament a través de l'it.) [®*trencar*] *v tr* **1 1** Posar o deixar una marca. **2 fig** Un esdeveniment, una circumstància, etc, afectar una persona, la seva vida, els seus actes, el seu caràcter, etc. [...] **2 1** Assenyalar, fer notar alguna cosa per algun mitjà.

MASCARA (c. 1390; potser del b. ll. *masca* 'bruixa', o bé del longobard *maska* 'xarxa; màscara; bruixa', o encara d'un preromà celta *mask-* 'negre, tacat', d'on vindria *masca* 'bruixa, l'emascarada') *f* **1** Polsim negre, especialment de sutge. **2 1** Taca de mascara. Duia una mascara al front. **2 fig.** Taca moral (...)

Emmascarar (1696; de emmascara) *v* **1 tr**
Embrutar de mascara.

MÀSCARA (1546; d'origen incert, probablement de l'àr. *máshara* 'joglar, pallaso' der. de *sáhir* 'burlar-se', combinat potser amb *masca* 'bruixa' [v. mascara]) *f* **1 1** TEAT Careta de fusta, cuir, etc, folrada de metall que usaven els actors en l'antiguitat [...] *9 màscara ritual* HIST REL Màscara emprada, en la major part de les religions primitives, en les funcions rituals. **2 fig** Falsa aparença de què hom es revesteix per tal d'encobrir els seus veritables pensaments, objectius, sentiments, la seva manera d'ésser, etc. **3** Persona que porta la cara tapada amb una màscara; disfressa. **4** Empremta treta de la cara d'una persona, especialment d'un cadàver.

Máscara Todas las transformaciones tienen algo de profundamente misteriosos y de vergonzoso a la vez, puesto que lo equívoco y ambiguo se produce en el momento en que algo se modifica lo bastante para ser ya "otra cosa", pero aún sigue siendo lo que era. Por ello, las metamorfosis tienen que ocultarse; de ahí la máscara. (...) La máscara equivale a la crisálida.

(...) Aparte de este significado, el más esencial, la máscara constituye una imagen. Y tiene otro sentido simbólico que deriva directamente del de lo figurado de tal suerte. Llega la máscara, en su reducción a un rostro, a expresar lo solar y energético del proceso vital (...) [DSIMB]

MATRIU (del ll. matrix,-îcis 'registre, matriu' der. de mater 'mare') **1** f ANAT ANIM 1 Úter. 2 Matèria bàsica que té capacitat generadora o formadora. [...] **2** adj. 1 Que dóna origen o vitalitat a una cosa. [...] **8** f GRÀF 1 Motlle on es fonen els tipus. 2 Motlle o gravat que serveix per a la reproducció estereotípica o galvanoplàstica. 3 Peça de llautó que en un costat té dues petites cavitats on hi ha un signe gràfic gravat al buit. [...] **11** f TECNOL 1 Motlle que dóna una empremta per la forma o el relleu. [...] 5 *matriu d'estampar* Conjunt de dues peces d'acer de forma prismàtica i amb un relleu còncav en una cara.

Matriz 1. Molde en hueco o en relieve, invertido con respecto al original, que permite hacer reproducciones. 2. Sinónimo de tampón entintador. [...] 4. Molde de carácter tipográfico. [BEGUIN]

MELANOMÀNCIA (de la forma prefixada del mot grec *mélas, mélano*, que significa 'negre' i -mància, forma sufixada del mot grec manteía, que significa 'predicció, endevinació' i que és emprada en mots relacionats amb l'ocultisme) També anomenada *Metoscòpia*, és una tècnica d'endevinació que interpreta el caràcter de l'ésser humà i endevina el seu futur a partir de la lectura de les pigues per la seva forma i lloc d'ubicació.

MEMÒRIA (s. XII; del ll. *memoria*, íd.) **f 1** FILOS PSIC Facultat de recordar. *2 p ext 1* Record, presència en la ment d'una persona o una cosa del passat. (...) **4** ELECTRÒN/INFORM *1* Dispositiu o circuit que permet l'entrada d'una determinada informació codificada en sistema binari i que és capaç d'enregistrar-la i d'emmagatzemar-la temporalment o indefinidament. (...) **6 pl** HIST/LIT *1* Obra escrita, d'un caràcter autobiogràfic, on la vivència personal de l'autor se sol inserir en els esdeveniments històrics dels quals ell ha estat testimoni o en els quals ha participat. Etc.

METOPOSCÒPIA (del mot grec *métōpon*, que

significa 'front' i de *-scòpia*, forma sufixada del grec *-skopía*, derivat del mot *skopêin*, 'mirar') *f* PSIC Art de descobrir el caràcter per les línies del rostre.

MODEL (1839; de l'it. *modello*, íd., i aquest, del ll. vg. **modĕllus*, sinònim de *modŭlus*, diminutius de *modus* 'mesura') **1 m** 1 Cosa que hom pren com a objecte d'imitació a fi de reproduir-la. **2 f** ART Persona que es posa davant un artista, en l'actitud que aquest vol reproduir en pintura, escultura o dibuix. **3** Representació en cera, argila o algun altre material mal·leable d'un objecte destinat a ésser reproduït en pedra, marbre, bronze o fusta. **2 m** 1 Representació simplificada de la realitat. **2** ARQUIT Maqueta feta a escala d'un edifici, d'un monument o d'un detall arquitectònic. [...] **6** TECNOL Representació de fusta, cera o metall que té la mateixa forma que la peça que hom vol obtenir mitjançant una fosa i que és utilitzada per a construir el motlle. Etc.

MONOGRAMA (del ll. td. *monogramma*, i aquest, del gr. *monóγραμμα*, íd.) *m* Dibuix format per dues o més lletres enllaçades que representen

un nom o una part d'un nom.

Monograma Combinación de letras, en general iniciales de un nombre propio. Más usualmente, marca o firma abreviada. Muchos artistas y sobre todo los grabadores han firmado con un monograma. Son los *monogramistas*, de los que a veces se desconoce el nombre completo.

Véase: **firma, marca**. [BEGUIN]

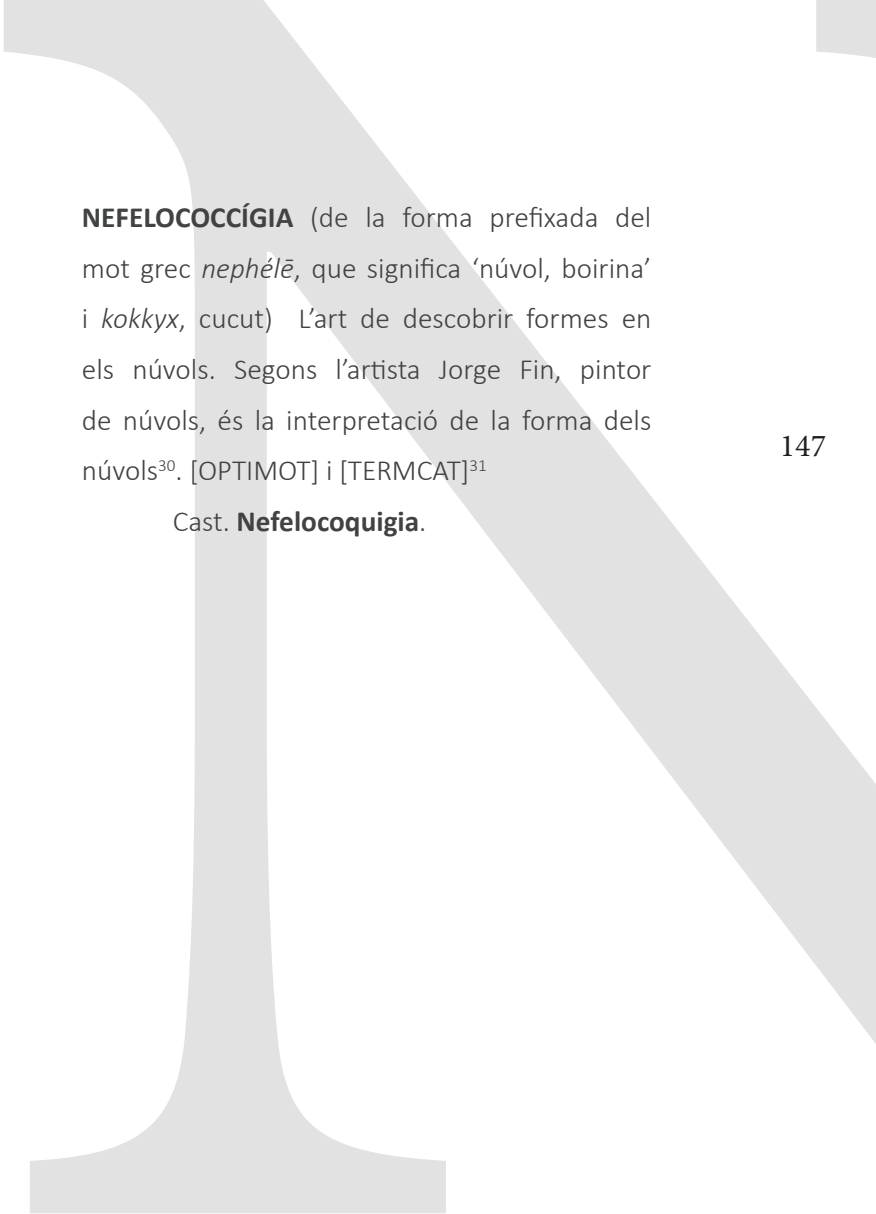
MONOTIP (de *mono-* i *-tip*) *f* GRÀF Màquina que compon per tipus solts (en oposició a la *linotip*, que ho fa per ratlles).

Monotip 1 m. AF Estampa única obtinguda per la impressió d'una pintura feta damunt una planxa de metall. [DIEC2]

Monotipo Procedimiento de estampa que es una especie de impresión de pintura. Se pinta con tinta grasa o pintura en una placa de cristal o de cinc, [...] Después de haber finalizado la pintura, se coloca un papel por encima y se prensa más o menos fuertemente. Se obtiene así una impresión invertida con respecto al original. En general sólo se obtiene una sola buena prueba. [BEGUIN]

MOTLLE (1824; del ll. Môdulus ‘mesura, mòdul’, dimin. de *modus* ‘mesura’) *m* **1** 1 TECNOL/METAL·L/ART Peça amb una cavitat en la qual hom introdueix una substància en forma de pols, de pasta o líquida per tal que, en passar a l’estat sòlid, agafi la forma de la cavitat. [...] **2** ART 1 Peça buidada en negatiu d’un objecte que hom vol reproduir, la qual hom omple d’una pasta més aviat clara perquè aquesta prengui la forma de la peça i la conservi un cop solidificada. 2 CONSTR Encofrat. 3 Qualsevol model buit o ple que, aplicant-hi una matèria flexible, serveix per a donar-li una forma determinada o per a estampar-hi un dibuix. 4 Model de cartó, de llauna o d’una altra matèria, retallat, que, resseguint-lo amb llapis, amb pinzell o amb retolador, serveix per a marcar lletres o nombres o per a reproduir dibuixos en una superfície. **3** GEOL Figura d’alguna estructura o animal que queda en un sediment en consolidar-se aquest. **4** GRÀF Composició seguida o complexa, que pot ésser integrada solament per text o bé per text i quadrats, llengots, filets, interlínies, il·lustracions, etc., i que, un cop ajustada i lligada, forma la pàgina o paquet que serà imprès posteriorment.

Molde 1. Elemento de impresión constituido por la plancha o la placa. 2. Marco de madera tendida de un enrejado metálico y en el cual se extiende la pasta de papel, en el procedimiento manual de fabricación. 3. En tipografía, marco metálico en el que se aprietan los caracteres y las figures para la impresión.
[BEGUIN]

A large, light gray, stylized letter 'N' graphic that spans across the page, partially overlapping the text.

NEFELOCOCCÍGIA (de la forma prefixada del mot grec *nephelē*, que significa ‘núvol, boirina’ i *kokkyx*, cucut) L’art de descobrir formes en els núvols. Segons l’artista Jorge Fin, pintor de núvols, és la interpretació de la forma dels núvols³⁰. [OPTIMOT] i [TERMCAT]³¹

Cast. **Nefelocoquigia**.

OBLITERACIÓ (del ll. *oblitteratio*, -ōnis, íd) *f* **1**
1 Acció d'obliterar; 2 l'efecte. **2** CORR 1 Acció
d'obliterar els timbres de les cartes. 2 empremta,
dibuix, etc., estampats amb un obliterator. Etc.

OBLITERADOR -A **1** *adj i m i f* Que oblitera. **2**
m CORR Segell o estampilla per a obliterar els
timbres de les cartes.

Anomenat també **mata-segells**

OBLITERAR (del ll. *oblitterare*, íd.) *v tr* **1** 1 Fer
il·legible un mot, etc., esborrant-lo, ratllant-lo,
etc. 2 CORR Estampar un segell (damunt els
timbres de les cartes) per tal d'inutilitzar-los. Etc.

OMBRA (s. XIV; del ll. *ûmbra*, íd.) *f* **1** 1 Obscuritat
relativa deguda a la intercepció dels raigs
lluminosos [...] **3** Absència de claror. **4** 1 *fig*

Aparença especialment feble, vana, d'una cosa.
2 OCULT Allò que segons els antics, sobreviu d'una persona; el seu espectre, el seu record vivent. [...] **6 ART** Part d'una pintura, un dibuix o un gravat que l'artista, mitjançant la utilització de colors foscs, enfosqueix més que les altres parts a fi de donar efectes de volum.

Sombra Como el sol es la luz espiritual, la sombra es el “doble” negativo del cuerpo, la imagen de su parte maligna e inferior.

Entre los pueblos primitivos está generalmente arraigada la noción de que la sombra es un alter ego, un alma, idea que se refleja en el folklore y en la literatura de las culturas avanzadas. (...) Jung denomina sombra a la personificación de la parte primitiva e instintiva del individuo. [DSIMB]

Ombres xineses Originariament anomenat *teatre d'ombres* és un espectacle de projecció de llum i ombra introduït a Europa a partir del segle XVII i popularitzat al voltant del s. XVIII amb aquest nom.

OPTOGRAFIA (del mot grec *optós* 'visible' i del mot grec *graphé* 'escriptura', 'descripció')
Mètode científic que permet saber quina és la

última imatge que queda registrada en els ulls d'una persona abans de morir.

OPTOGRAMA (de *opto-* del mot grec *optós* 'visible'. i *-grama*) m OFTAL Imatge retinal formada per les alteracions químiques que experimenta la rodopsina per influència de la llum. [TERMCAT]³²

ORIGINAL (s, XIV; del ll. td. *originalis*, íd.) **1** adj **1** Relatiu o pertanyent a l'origen d'una cosa, propi dels orígens. **2** Que és l'origen o font d'alguna cosa copiada o reproduïda, primitiu. **3** ART La persona, l'objecte o el paisatge que serveix de model a un pintor, escultor o dibuixant [...] **2** adj **1** ART LIT DR Dit de qualsevol obra artística, literària o documental, feta per l'autor, sense que sigui còpia, imitació ni traducció de cap altra. **2** ART Dit del gravat concebut i realitzat pel mateix artista [...] **3** m **1** ART LIT L'obra primitiva d'un artista o d'un escriptor [...] **4** GRÀF Escrit primitiu que serveix de base a les còpies [...] **6** GRÀF LIT Text que hom lliura per tal d'ésser imprès.

ORNITOGRAFIA (del gr. *órnis*, *órnithos*, que

significa 'ocell' i del gr. *graphé* que significa 'escriptura, descripció, dibuix')

Terme d'autor que prové del projecte artístic 'Ornitografies' portat a terme per l'artista Xavi Bou. Inspirada en una pràctica fotogràfica antiga anomenada cronofotografia, l'ornitografia és un procediment fa referència a l'obtenció d'imatges del sistema de vol de les aus a partir de la captura fotogràfica dels seus patrons de moviment³³.

PALATOGRAMA (de palato- i -grama) *m* FON
Representació gràfica de la zona de contacte
palatal.

Palatograma *m n* Empremta obtinguda
mitjançant la impressió del paladar dels equins
en una substància modelable o mitjançant una
fotografia [TERMCAT]³⁴

PALEOGRAFIA (1839; de *paleo-* i *-grafia*) *f* **1**
ESCR/PALEOG Ciència que estudia les escriptures
i els signes gràfics en ells mateixos i per a llur
interpretació adequada. Etc.

PALIMPSEST (1868; del gr. *palímpsēstos*, *íd.*,
comp. del gr *pálin* 'de nou' i *psēstós* 'raspat', del
verb *psáō* 'raspar') *m* PALEOG/CODIC **1** Text escrit
al damunt d'un altre després d'esborrar-lo. **2** *esp*
Còdex o document de pergamí reescrit després

d'esborrar-ne o raspar-ne el primer text, el qual tanmateix pot ésser llegit amb llum ultraviolada.

PALMOGRAMA (del llatí *palmus-i* o de *palma-ae* 'palmell' i del grec *grama* 'lletra, descripció, dibuix') Igual que quiograma es refereix al dibuix de les crestes del palmell de la mà que s'obté posant tinta al palmell i estampant-lo en un paper o qualsevol altre suport. [TERMCAT]³⁵

PALMOSCÒPIA (*-scòpia*, forma sufixada del grec *-skopía*, derivat del mot *skopêin*, 'mirar' i *palmo-* 'palma') Estudi de les línies gravades al palmell de la mà. [TERMCAT]³⁶

Cast. **Palmetoscopia**

PAPIL·LOGRAMA (de *papil·lo*, forma prefixada del mot llatí *papilla* que significa 'papil·la' i *-grama*) Designa el dibuix del relleu de les crestes de l'epidermis que es troben al palmell de la mà i a la planta dels peus. [TERMCAT]³⁷

PAPIL·LOSCÒPIA (del mot llatí *papilla*, que significa 'papil·la' i del mot grec *skopéō*, que significa 'mirar', 'examinar') Tècnica

d'identificació a partir de l'observació de les papil·les. [TERMCAT]³⁸

PAS (o.; del ll. *passus*, -us, íd., der. del ll. *pandĕre* 'estendre') [*pl passos*] *m* **1** *1* Cadascun dels moviments que fa una persona o un animal quan camina, alçant i avançant un peu fins a tornar-lo a posar a terra: passa. [...] **2** *fig 1* Acte, acció. [...] **3** *1* Manera de caminar, moviment més o menys ritmat de la marxa. [...] **4** *1* Pejada, empremta produïda pel peu d'una persona que camina. Etc.

PATRÓ (1481; del ll. *patrōnus* 'protector, defensor, patró') [...] **4** *m 1* Model de paper, cartó, zinc, etc., segons el qual hom talla certs objectes. *2* Tira de cartolina, pergamí, etc., on hom ha passat el dibuix per on s'ha de resseguir amb els fils, en fer puntes al coixí. *3* Metall que hom prenia com a tipus per a l'avaluació de la moneda. Etc.

PELMATOSCÒPIA (ca *pelmatoscòpia*, *n f*, cast *pelmatoscopia*, angl *footprint pattern identification*) *n f* Tècnica d'identificació de persones basada en

l'observació i classificació de les empremtes de les plantes dels peus. [TERMCAT]³⁹

Veure: **empremta plantar, pelmatograma**

PERFIL (s. XIV; de *perfilar*); perfilar (s.XIV; probablement de l'oc. *perfilar* 'fer el rivet d'una roba; fer el contorn d'un dibuix', der. de *fil*)
m 1 1 GEOM Contorn d'una figura plana, de la projecció d'un cos sobre una superfície. **2** esp Contorn de la cara d'una persona, vista de costat. **3 p ext** Conjunt de trets que caracteritzen una persona o una cosa. **2 1** Traç delicat, prim. **2** Cadascun dels traços llargs i prims de color viu que fan els pintors decoradors amb el pinzell de perfilar damunt els objectes acabats de pintar. **3** GRÀF Cadascun dels traços més fins d'una lletra. **3** Dibuix que representa un tall perpendicular, longitudinal o transversal, d'un terreny, d'una construcció, d'una peça, etc. (...)

PETJA (s. XIV; de *petjar*) **f 1 1** Acció, manera, de posar el peu a terra en caminar. **2** Petjades.

PETJADA (S. XIII; de *petjar*) **f 1** Senyal que deixa el peu de l'home o d'un animal a la terra per on

ha passat. **2** *seguir les petjades* (d'algú) 1 Seguir-lo, anar-li al darrere. 2 *fig* Seguir-ne l'exemple, imitar-lo.

Petjada Marca que deixa la planxa a sobre el paper al passar-la per el tòrcul, delimitant la imatge. [MURTRA]

Pisada Sinónimo de **cubeta**, **huella**. [VIVES]

Pisadas Las pisadas simbolizan el camino hecho por dioses, santos, espíritus demoníacos, etc. (...) [DSIMB]

Pie (...) Según Aigremont, citado por Steckel, "el zapato, lo mismo que el pie y la huella del pie, tiene además un significado funerario. En cierto sentido, el moribundo "se marcha". De su partida no quedan más testimonios que sus últimas huellas. (...) [DSIMB]

PETJADA ECOLÒGICA o EMPREMTA ECOLÒGICA

n f MEDI AMBIENT (cas huella ecológica, fr empreinte écologique, it impronta ecologica, an ecological footprint, al ökologischer fussabdruck) Indicador ambiental que estableix la superfície ecològicament productiva que cal per a subministrar la matèria i l'energia bàsiques per a cobrir indefinidament les necessitats de consum

de recursos i d'assimilació de residus d'una població determinada en un territori concret, segons el seu estil de vida habitual.

Nota: la denominació anglesa **ecological footprint** va ser encunyada pels científics canadencs M. Wackernagel i W. Rees l'any 1996. [TERMCAT]

PETJADA DIGITAL *f* TELECOM Mecanisme que permet defensar els drets d'autor i combatre la còpia no autoritzada de continguts digitals. Consisteix a inserir, sobre un contingut digital, un conjunt de bits imperceptibles i únics per a cada còpia del contingut. D'aquesta manera, si s'identifiquen còpies il·legals, és possible identificar-ne el responsable (o propietari de la còpia original) [GEC]

Identitat digital Conjunt de dades i d'informacions relatives a una persona, a una empresa o a un organisme, que es troben a Internet com a conseqüència de la seva activitat a la xarxa.

Nota: per a referir-se a aquesta definició la paraula més adequada és **identitat digital**, tot i que també s'ha constatat un cert ús de les formes

petjada digital i rastre digital. [TERMCAT]

PETJAR (s. XIV; d'un ll. vg. *pedicare, der. De pes, pedis 'peu') *v tr* Posar el peu damunt d'una cosa, especialment a terra en caminar.

PETRÒGLIF (de *petro-* [forma prefixada del mot grec *pétra*, que significa 'pedra'] i el gr. *glýphō* 'gravar') *m* PREHIST Gravat o dibuix sobre una pedra aplicat sobretot als d'època prehistòrica.

PIGA (s. XV; del ll. *pīca* 'garsa', d'on també el sentit de 'taca pigmentària de la pell' per les taques i colors de la garsa) *f* Lentigen, petita taca pigmentària de la pell que augmenta per efecte del sol i de l'aire.

Veure: **melanomància**.

PISADA (de pisar) *f* Acció de pisar.

PISAR (s. XIV; actualment ant. i dial., ll. vg. *pinsare*, freqüentatiu del ll. cl. *pinsêre* 'pegar, batre') *v tr* Trepitjar, prémer sota els peus.

PISTA (c. 1900; del fr. *piste*, íd., i aquest, de l'it. *pista*, forma dial. de *pesta* 'petjada, pista',

der. de *pestare* 'esclafar', dl ll. Vg. **pistare*, freqüentatiu del ll. cl. *pinsêre* 'pegar', trepitjar') *f* 1 1 Petja, rastre. 2 *fig* Senyal o indicatiu que porta al descobriment d'un fet.

PLANTILLA (del cast. *plantilla*) *f* 1 CALÇ 1 Sola damunt la qual els sabaters formen una sabata. [...] 4 DIB Instrument consistent en una peça plana i prima els contorns del qual o dels buits que pot tenir permeten, en resseguir-los amb un instrument de dibuix, d'obtenir dibuixos geomètrics, lletres, etc. [...] 6 OFIC/TECNOL Peça retallada de manera que la seva figura i les seves dimensions corresponguin a les de la peça que hom vol obtenir i que, aplicada damunt la primera matèria de la dita peça, permet de donar-li la forma i les dimensions adequades.

POLUGRAFIA (de pol·lució del ll. *pollutio*, *-ōnis*, íd i la forma sufixada del mot grec *graphé*, que significa 'escriptura', 'descripció'). És un terme d'autor que dona nom a la sèrie *Polugrafias* de l'artista brasiler Alexander Orion. Es tracta d'un conjunt de gravats impresos amb el sutge del tub d'escapament de camions⁴⁰.

PREMSA (s. XIV; de premsar) *f* **11** OFIC TECNOL
Màquina constituïda bàsicamet per dos elements plans o cilíndrics, generalment l'un fix i l'altre mòbil, disposats de tal manera que per accionament mecànic, hidràulic o pneumàtic poden agafar entre ells i estrènyer una cosa per subjectar-la, esclafar-la, espremer-la, estampar-la, imprimir-la, etc. [...] *9* premsa d'impressió (o simplement premsa) GRÀF Nom donat genèricament a totes les màquines d'imprimir.

PRESSIÓ (s. XV; del ll. *pressio, -ōnis, íd.*) *f* **1** Acció d'una força que prem o empeny el cos a què s'aplica.

Presión Fuerza ejercida sobre el papel puesto en contacto con la forma durante la impresión para que la tinta de encima de la forma o contenida en ella impregne el papel y se fije en él. [BEGUIN]

PROTOGRAFIA (del mot grec *prōtos*, que significa 'primer', 'principal', 'anterior' i grafia del gr. *graphé* 'escriptura, descripció, dibuix') Terme d'autor que prové d'un projecte artístic desenvolupat per l'artista OSCAR MUÑOZ inspirat

en la idea del moment anterior o posterior en la fotografia, en l' instant en que la imatge és fixada per sempre⁴¹.

PROTOTIP (*proto-*, del grec *prōtos* que significa 'primer', 'principal', 'anterior' i *-tip*, del grec *týpos* que significa 'tipus; empremta; imatge') *m*

1 1 Model primitiu. 2 Arquetip. 2 Exemplar més perfecte d'una cosa.

PROVA (s. XIV; de provar) *f* **4** 1 Allò que serveix per a provar o establir la veritat d'una cosa. 3 DR CIV DR PROC Conjunt d'indicis, signes, documents, interrogatoris, etc., que demostren satisfactòriament la veracitat d'una afirmació o d'un fet jurídic no prou clar en si mateix, i que davant el jutge té conseqüències jurídiques.

8 OFIC/TECNOL 1 Petita quantitat d'una cosa que serveix per a examinar-la i provar-ne les qualitats. 2 *prova de gravador* GRÀF Prova d'impressió, prèvia al tiratge de totes les còpies, que permet comprovar la correcció del color i l'enquadrament de les imatges. 3 *prova d'impremta* (o simplement prova) GRÀF Mostra que hom tira d'una composició tipogràfica,

d'una fotocomposició, etc., per tal d'efectuar-hi les correccions o les modificacions necessàries abans de començar-ne el tiratge. *4 prova negativa* FOTOG Negatiu. *5 prova positiva* FOTOG Positiu.

Prueba Ejemplar de ensayo obtenido con un elemento impresor, sea durante el trabajo, sea al final del mismo. Por extensión, todo ejemplar obtenido gracias a un elemento impresor. [BEGUIN]

PSALIGRAFIA (format a partir del grec *psalís* 'arco, tissors') Designa l'art de retallar fer fer dibuixos. [TERMCAT]⁴²

QUIROGRAMA (de *quiro-* i *-grama* del grec *grámma* 'lletra, descripció, dibuix') Dibuix de les crestes del palmell de la mà que s'obté posant tinta al palmell i estampant-lo en un paper o qualsevol altre suport. [TERMCAT]⁴³

QUIROLOGIA (de *quiro-* i *-logia* / del mot grec *kheír, kheirós*, que significa 'mà' i de *lógos*, que significa 'paraula, raó, teoria, tractat') *f*
1 Dactilologia **2** Estudi de la forma i l'aspecte exterior de les mans i de les línies que apareixen al palmell.

QUIROMÀNCIA (de *quiro-* i *-mància* del mot grec *manteía*, que significa 'predicció, endevinació') *f*
OCULT Art d'endevinar el passat d'una persona o de predir-li el futur mitjançant l'examen de les línies, prominències i altres característiques de la mà.

QUIROSCÒPIA (de *quiro-* i *-scòpia* del mot grec *skopéō*, que significa ‘mirar’) n f Tècnica d’identificació de persones basada en l’observació i classificació de les empremtes dels palmells de les mans. [TERMCAT]⁴⁴

QUIROTÍPIA f GRÀF Procediment d’impressió manual, consistent a col·locar damunt del paper una plantilla perforada amb signes alfabètics, gràfics, etc. [GDLC]

Hom entinta les parts del paper que la plantilla deixa lliures. [GEC]

RADIOGRAFIA (1917; de *radio-* i *grafia*) *f* **1** ENG, MED, FÍS **1** Tècnica consistent a sotmetre un cos que es vol examinar a l'acció de raigs X o a qualsevol radiació altra que la llum, a fi d'obtenir-ne una imatge sobre una superfície sensible, com ara una placa fotogràfica. **2** FÍS, ENG Radiograma **2**. [DIEC2]

RADIOGRAMA (de *radio-* i *grama*) *m* **1** TELECOM Missatge transmès per radiotelegrafia. **2** MED Impressió obtinguda sobre una placa fotogràfica per mitjà de la radiografia. [DIEC2]

RASCADA (de *rascar*) *f* **1** Acció de rascar. **2** Senyal que deixa sobre una cosa un objecte que ha passat rasant-la **3** PAT Erosió produïda per un fregament.

RASTRE (s. XIV; del ll. *Rastrum* 'rascle, rastell'; del concepte de 'rascle' es passà al de 'ròssec' que deixava l'eina) m **1** Pista, petja. **2** Vestigi.

RAYOGRAMA Tècnica fotogràfica que consisteix en l'alteració d'una placa sensible a la llum mitjançant l'aplicació directa de diversos objectes. Terme d'autor format a partir del nom propi de Man Ray a partir del desenvolupament d'aquesta tècnica. [TERMCAT]

Veure: **fotograma, schadografia, sciografia.**

Rayograma Composición fotogràfica realizada sin objetivo, por exposición a la luz de un papel sensible, sobre el que se disponen unos objetos a los que la imagen en negativo confiere una presencia fantasmal, eventualmente poco reconocible. Esta técnica iniciada en 1918 por Schad, es sistematizada a partir de 1921 por Man Ray que obtiene los efectos más notables, revelando una especie de revés del mundo en el que las cosas se reducen a siluetas luminosas y planas. [AKALART]

RECORD (s. XIV; de recordar) m **1** 1 El fet de recordar una cosa passada. 2 La cosa que hom

recorda. 3 pl. LIT Memòries. 4 PSIC Manifestació de l'esperit que reconstrueix el passat fent-lo viure a través del present. **2** Objecte que hom guarda per recordar algú o alguna cosa. Etc.

REFLEX -A (1803; del ll. *reflexus*, -us, íd) **1** *adj* Reflectit. **2** *m 1 fig* Cosa en què es deixa veure una altra, manera d'ésser manllevada. 2 FÍS La llum reflectida. 3 FÍS Imatge produïda per reflexió. Etc.

REGISTRE (s. XIII; del b. ll. *registrum*, íd., alteració del ll. td. *regesta*, -ōrum, íd., part. neutre pl. de *regerēre* 'transcriure') *m 1 1* Acció de registrar, 2 l'efecte. 3 GRÀF **1** Correspondència entre les línies impreses, en una cara i en l'altra d'un full. 2 Coincidència exacta entre les impressions dels diferents colors en un treball d'impremta de més d'una tinta. 4 INFORM Element de memòria.

REGISTRE FÒSSIL **5 2** GL Enregistrament de les diverses formes de vida del passat geològic mitjançant els fòssils [DIEC2]

RELÍQUIA (1403; del ll. td. *reliquia*, del ll. cl. pl.

Reliquiae, -arum 'coses que resten, restes') **1 f**

1 Vestigi d'una cosa passada, d'un altre temps.

2 esp RELIG/LITÚRG Allò que resta del cos d'un sant, dels instruments de martiri, del seu vestit, etc, i que hom venera. **2 adj i f** BIOL Dit d'una espècie que ha evolucionat molt poc i que, per tant, roman semblant a l'ancestral. Hom l'anomena sovint *fòssil vivent*. [...] **4 f** PAT Xacra o dolor persistent que resulta d'una malaltia o d'un accident.

RELLEU (s. XIV; de *rellevar*) **m 1** **1** Porció d'un objecte que sobresurt de la superfície general. **2 p ext** En un dibuix, una pintura, etc., la suggestió del relleu, el joc d'ombres que fa la impressió de regruix. **3 fig** Esclat que neix de l'oposició, del contrast. **4 ESCULT** Forma no exempta treballada en un suport bidimensional. **5 ple relleu** (o relleu absolut) ESCULT Relleu d'una escultura totalment separada del fons i que permet de contemplar-la des de qualsevol punt de vista al seu voltant. **6 GEOMORF** Conjunt de formes (muntanya, turó, altiplà, plana, delta, etc.) que accidenten la superfície de la terra. [...] **8** de relleu *fig* Important. *Un literat de gran relleu. 9*

posar en relleu Fer ressortir o ressaltar. Etc.

Relieve El grosor de un relieve, en general equivalente a la claridad de destaque de las formas que realiza, más que a intensidad, corresponde a las ideas de verdad y materialidad. Un relieve desgastado simboliza un sentimiento perdido, falseado, equívoco, carente ya de poder persuasivo y de “valores” atractivos. Un relieve denso, por el contrario, expone la turgencia de una emoción o de una idea en todo su poder naciente. [DSIMB]

REMINISCÈNCIA (1498; del ll. *reminiscentia*, íd.)
f **1** Record d’una cosa quasi oblidada. **2** Allò que sobreviu d’una cosa i serveix per a fer-la recordar.
3 FILOS En la filosofia de Plató, la consciència de l’home que, en veure els objectes sensibles, recorda les idees dels éssers corresponents. **4** Record incomplet que no és reconegut com a passat. **5** PSIC Retorn espontani a la consciència d’un record confús. **2** **1** Cosa que hi ha en una obra que recorda quelcom d’altres obres. Etc.

RÈPLICA (1653; de *replicar*) *f* **1** Acció de replicar.
[...] **3** ART Reproducció d’una obra d’art realitzada

pel mateix autor o supervisada per ell. Etc.

REPRODUCCIÓ (del b. ll. reproductio, -ōnis, íd.)

f **1** *1* Acció de reproduir o de reproduir-se. 2

l'efecte. **2** *1* Còpia d'un text, d'una làmina, etc.

2 ART Objecte que reflecteix o és conformat

a un altre objecte tingut per original artístic,

per tal d'utilitzar-lo en major o menor grau

com a intermediari per a la documentació, el

coneixement, la fruïció dels valors històrics,

culturals, estètics o funcionals de l'objecte

original. 3 *càmera de reproducció* FOTOG GRÀF

Càmera fotogràfica emprada en els tallers de

fotogravat. Etc.

RESERVA (1696; de reservar) **1** *f* *1* Acció de

reservar; 2 l'efecte. [...] **7** *f* *1* GRÀF Part o parts

d'una planxa que hom cobreix amb matèries

greixoses o resinoses per tal d'evitar, en

l'obtenció de gravats, l'acció corrosiva dels àcids

sobre les parts així protegides. [...] 5 *estampació*

per reserva TÈXT Procediment d'estampació que

consisteix a estampar sobre un teixit un preparat,

anomenat *reserva*, que en una posterior tintura

evita que es tenyeixin les zones reservades, que

apareixen en blanc sobre el fons tenyit.

Reserva En una plancha grabada, una pedra litogràfica o una pantalla serigràfica, una reserva es un lloc preservat de la aplicació de una tinta, una solució, un àcid, etc. Etc. [BEGUIN]

RESERVAR (s. XIV; del ll. *reservare*, íd.) v **1** *tr* Guardar una cosa per a l'esdevenidor per a un ús especial. [...] **6** *tr* TÈXT **1** Estampar sobre certes parts d'un teixit un preparat, anomenat *reserva*, que evita, en una posterior operació de tintura, que les zones reservades siguin tenyides. **2** Impedir, per mitjans mecànics o químics, la tintura de certes parts d'un filat, d'un ordit o d'un teixit. Etc.

RESQUÍCIA (del cast. *resquicio* 'escletxa' (ant. *resquieço*), d'un ll. **re-excrep(i)tiare*, der. de *crep(i)ta*, part. de *crepare* 'fer un so sec, petar') [generalment en *pl*] f **1** Deixalla. **2** Vestigi.

RESTA (1388; de *restar*) f **1** **1** Allò que roman d'una cosa de què hom ha sostret o de què ha passat, ha desaparegut, una part. [...] **2** **1** *pl*

Deixalles, coses o porcions de coses que s'han conservat. *2 restes mortals* Cadàver o allò que resta del cos després de mort. Etc.

RETRAT (1653; de l'it. *ritratto*, íd., part. de *ritrarre* 'tirar enrere; retratar', ll. *retrahêre*, íd.) *m*
1 ART Representació d'una persona o un animal mitjançant la pintura, el dibuix, el gravat o la fotografia. **2** fig Persona molt semblant a una altra. **3 1** Descripció molt precisa o exacta d'una persona, d'una cosa.

RODERA (1696; de roda) *f* Solc o senyal que deixa a terra el pas de les rodes d'un vehicle.

RÚBRICA (s. XIV; del ll. *rubrīca* 'terra vermella; indicació escrita en vermell', substantivació fem. De l'adj. *rubrīcus*, *-a*, *-um* 'vermell', der. de *ruber*, *-bra*, *-brum* 'vermell', amb canvi d'accent per influx del gran nombre d'adj. en *-īcus*) *f* **1** CODIC/PALEOG/TIPOG *1* En els manuscrits i impresos antics, la part que era escrita en lletres vermelles. [...] **3** ESCR Traç o conjunt de traços, de figura generalment invariable, que hom posa en la signatura ultra els noms.

RUÏNA (1272; del ll. *rūina*, íd.) *f* **1** Fet de caure, de destruir-se, una construcció. *2 pl* ART Restes d'un o més edificis arruïnats. **2 fig 1** *La ruïna d'un imperi, d'un país, d'una família.* *2 esp* Pèrdua total o gairebé total dels béns de fortuna **3 ésser (algú) una ruïna** Estar físicament o moralment del tot decaigut, no ésser ni una ombra del que era.

Ruinas Su sentido simbólico es obvio y literal; significan destrucciones, vida muerta. Son sentimientos, ideas, lazos vividos que ya no poseen calor vital, pero que todavía existen, desprovistos de utilidad y función, en orden a la existencia y el pensamiento, pero saturados de pasado y de realidad destruida por el paso del tiempo. Las ruinas son un símbolo equivalente al de las mutilaciones en lo biológico. [DSIMB]

RUNA (1442; probablement del ll. *rûdêna*, dissimilació del ll. *rûdêra*, pl. de *rûdus*, *-êris*, íd.) *f* Enderroc, conjunt de materials provinents d'una demolició o enderroc. Etc.

RUNA (del danès i suec *rune*, *runa* 'secret, escriptura sàvia' del gòtic *rūna*) *f* ESCR Cadascun

dels signes utilitzats en l'escriptura germànica més antiga, amb un valor alhora gràfic i màgic.

SCHADOGRAFIA Terme d'autor encunyat per l'artista alemany Christian Schad a partir d'un joc de paraules entre la paraula 'shadow' (ombra) i el seu cognom. Dona nom al mètode inicial de l'esciografia de Fox Talbot i que ve a ser una versió del fotograma.

Veure: **esciografia**.

SÉC (s. XVII; de *segar*) *m* **1** 1 Senyal que resta en una roba, un paper, etc, que, estant plegat, ha estat sotmès a una pressió. 2 ANAT ANIM/PAT Senyal que resta a la pell quan ha estat sotmesa a un pessic. **2** Solc que deixa en una cosa una corda, un filferro, etc, que l'ha estreta o hi ha fregat.

SEGELL (1244; del ll. *sigillum* 'estatueta; empremta; marca', dimin. arcaic de *signum*

‘senyal’) **m 1** SIGIL·L 1 Matriu, tòrcul o altre estri, generalment de metall o de cautxú, que porta gravats en relleu dibuixos, lletres o altres signes característics i propis d’una persona o institució, per tal d’estampar-los a pressió en cera blana, lacre o altra matèria blana, o, prèviament tintats en un tampó, imprimir-los en un paper, i que serveix per a identificar la propietat d’una cosa, garantir l’autenticitat, la validesa, etc., d’un document, evitar que sigui desclòs un plec, etc. 2 Empremta, marca estampada o impresa amb segell. 3 CORR Trosset de paper estampat amb una determinada figura i amb indicació del seu import, amb el revers engomat per tal que s’adhereixi un cop mullat, emès per una administració postal i destinat a franquejar les trameses confiades als serveis de correus. 4 *fig* Caràcter distintiu comunicat a una obra o a altra cosa. *L’obra d’aquest escultor és marcada amb el segell del geni.*

Sello Como las marcas, signo, señal de propiedad y de individualidad, de diferenciación. También, en el aspecto de sello de cera o de lacre, que cierra, símbolo de virginidad, de cerrazón y de represión. [DSIMB]

SENYAL (s. XIV; del ll. td. *signālis* 'que serveix de signe', substantivat) **m** **1** 1 Marca feta en un objecte, cosa posada en un indret, que serveix per a fer-lo conèixer. 2 HERÀLD Insignia o marca d'un país, una família o un ens quan no és inclòs dins l'escut. [...] 5 RAM Tall, osca o forat que hom fa a l'orella d'un cap de bestiar per reconèixer-lo i evitar que es barregi amb els animals d'un altre ramat. [...] **2** 1 Indicació o avís òptic, acústic o d'una altra natura, codificat o no, que serveix per a anunciar o advertir alguna cosa, donar ordres, transmetre missatges o informacions, etc. [...] **3** 1 Allò que permet d'inferir l'existència de quelcom, la imminència d'una cosa; indici. 2 Empremta que deixa una cosa sobre una altra. 3 Cicatriu, cop o masegada forta.

Señal La impresión en varios colores necesita la superposición de una forma por color y cada una de ellas debe colocarse exactamente encima de la precedente para llegar a reproducir fielmente la imagen. La señalización es el conjunto de operaciones que hace posible la perfecta superposición de las impresiones. Etc. [BEGUIN]

SERIGRAFIA (de *seri-* i *-grafia*) f GRÀF/TÈXT

Procediment d'impressió i d'estampació de teixits en el qual el motiu és dibuixat en una tela de sedàs o en un teixit de seda muntat en un marc, i que hom aplica i tinta sobre el paper, el teixit, etc., que hom vol imprimir.

Serigrafia Muy antiguo método de impresión de origen oriental que, considerablemente modificado y mejorado, se ha convertido en una de las cuatro grandes técnicas de la imprenta moderna. El artista contemporáneo la ha convertido en una gran técnica de la estampa, empleando procedimientos manuales o fotográficos. Etc. [BEGUIN]

SIGNAR (s. XIV; del ll. *signare*, íd.) v tr **1 1**

Assenyalar algú o alguna cosa. **2** Expressar un pensament amb un moviment, una acció o un gest. **2** Posar algú la seva signatura o firma.

SIGNATURA (1472; del b. ll. *signatura*, íd.) f **1 1**

Acció de signar; 2 l'efecte. **2 1** ESCR DIPL DR Nom, cognom i, generalment, rúbrica autògrafs amb què hom subscriu un document, carta, rebut, etc., per certificar que n'és l'autor o que n'aprova

el contingut, que hi ha intervingut o que hi ha estat present. **2 ART** Nom de l'autor d'una obra d'art, inscrit en una part visible o no visible d'ella, com a constància de la seva paternitat. **3 BIBLIOT/ARXIV 1** Sèrie ordenada de xifres o lletres que corresponen normalment a les matèries de què tracten els llibres o a la cronologia o topografia dels documents i que serveixen per a ordenar-los en les biblioteques i en els catàlegs, d'acord amb els diversos sistemes de classificació. **2** Indicació d'aquesta signatura en el lloc dels llibres i sovint en el frontispici o en una altra pàgina, i que consta també en les fitxes del catàleg. **4 GRÀF 1** Senyal posat al peu de la primera pàgina de cada plec d'un llibre que serveix per a indicar com ha d'ésser fet el plegat i l'ordre en què han d'ésser posats els plecs en l'alçada. *2 p ext* Cadascun dels plecs de què es compon un volum. Etc.

SIGNE (s. XIV; del ll. *signum*, íd.) *m 1 1* Allò amb què una cosa és representada.

Signo (...) El signo es, pues, la concreción, el síntoma de una realidad invisible e interior y, a la vez, el medio de recordar al pensamiento esa realidad en un aspecto determinado.

Determinación y sentido son inmanentes en el signo. (...) [DSIMB]

SILUETA (1864; del fr. *silhouette*, reducció de *portrait à la Silhouette*, al·lusió a l'impopular controlador de finances É. de Silhouette [1709-67], que donà lloc a aplicar l'expressió a coses incompletes o mal fetes) *f* **1** ART 1 Tipus de retrat de perfil tallat amb tisores en un paper negre i aplicat sobre fons clar. 2 Dibuix al traç que sintetitza els trets essencials d'una persona o cosa **2 1** Forma que presenta a la vista la massa d'un objecte llunyà destacant-se més o menys del fons sobre el qual es projecta.

SÍMBOL (1696; del ll. *ymbŏlum*, i aquest, del gr. *symbolon*, íd.) *m* **1 1** Allò que hom pren convencionalment com a signe d'una cosa o d'una operació, signe. [...] **2 1** A diferència del signe, imatge o cosa sensible que hom pren com a signe figuratiu d'una altra per raó d'una analogia que l'enteniment percep entre elles o d'una convenció. Etc.

SISMOGRAFIA (1917; de *sismo-* i *-graf*) *f* GEOF

Sistema d'enregistrament de les ones sísmiques.

SISMOGRAMA (de *sismo-* i *-grama*) *m* **1** GEOF Registre gràfic de les ones sísmiques per mitjà del sismògraf.

SOLC (1372; del ll. *sūlcus*, íd.) *m* **1** 1 AGR Cavitat longitudinal que fa en el sòl l'arada o un altre instrument semblant [...] **2** *p anal* 1 Senyal longitudinal, més o menys ample i profund, que deixa una cosa en una altra en arrossegar-s'hi tot penetrant-hi. 2 Séc o arruga longitudinal 3 Traç de llum, fum, etc, que deixa en l'aire un cos en moviment, un llamp, un avió, etc; deixant. [...] NÀUT Senyal o rastre efímer que deixa, en la superfície de l'aigua, el pas d'una embarcació; deixant.

SUDARI (s. XIV; del ll. *sudarium*, íd) *m* **1** 1 Llençol amb què és embolcallat un mort. 2 sant sudari HIST Llençol fúnebre amb què fou embolcallat el cos de Jesús. Etc.

TACA (s. XIV; del ll. vg. *tacca, i aquest, del germ. *taikn* 'senyal') f **1** 1 Senyal sobre una cosa degut a la presència d'una substància estranya. 2 fig Allò que entela la reputació, la puresa de l'ànima. **2** 1 Petite part d'una cosa de diferent color que el dominant.

Mancha (a veces llamada *Maculación*). Acción de ensuciar el dorso de una hoja acabada de imprimir, colocada encima de otra hoja durante el apilamiento. [BEGUIN]

Mancha Marca que la tinta de la matriz deja sobre la estampa después de su impresión. Dicho de forma más sencilla y directa, la mancha de una estampa es la zona dibujada, esto es, la imagen y la letra. Etc. [DDE]

Manchas (...) Con frecuencia, las manchas están asociadas al paso del tiempo, aluden así a las ideas del transcurso y de la muerte.

De otro lado las manchas, decoloraciones e imperfecciones de todo género pueden adscribirse al simbolismo de lo anormal pues, según los alquimistas, esas “enfermedades” de los objetos o materias constituyen la auténtica “primera materia”, la base para la preparación del oro filosófico (evolución espiritual). (...) [DSIMB]

TACHISME m fr ART Moviment pictòric creat a França, en què l'artista aplica taques de color sobre la tela d'una manera espontània.

Tachisme fr. n m Corrent pictòric caracteritzat per l'aplicació espontània i dinàmica de taques de color sobre la tela i per la defensa del gest i de les propietats físiques de la matèria, desenvolupat a França durant els anys quaranta i cinquanta del segle xx. La denominació francesa *tachisme* fou encunyada l'any 1952 pel crític francès Michel Tapié. [TERMCAT]⁴⁵

TALISMÀ (1839; del fr. *talisman*, i aquest, del persa *tilismât*, pl. de *tilism*, id., que provenia del gr. *télesma* 'cerimonia religiosa; amulet' der. de *teléô* 'complir; fer un sacrifici') m ESOT **1** Objecte

al qual hom atribueix un poder màgic i que duu a tot arreu. **2** *fig* Cosa que té, o a la qual hom atribueix, un gran poder.

TAMPÓ (del fr. *tampon*, probable combinació d'un der. del fr. dial. *tamper* 'tapar', amb un der. de l'onomatopeic fr. *taper* 'picar') *m* **1** 1 CIR TERAP Manyoc de cotó fluix o gasa amb què hom obstrueix una ferida, una cavitat del cos, etc., o bé recull una secreció o un líquid orgànic. [...] **2** OFICINA 1 Feltre xop de tinta amb què hom suca, comprimint-la-hi, la superfície d'un segell, d'un numerador, etc. 2 Dispositiu semblant a un tampó petit que forma part de diversos instruments, com les numeradores, els numeradors i alguns datadors, i que mulla automàticament el número, la data, etc., que hom vol estampar. **3** TÈXT Corró de fusta, folrat de cuir, que empren els gravadors per a tamponar els corróns d'estampar abans de gravar-los.

TATUATGE (1919; del fr. *tatouage*, der. de *tatouer* 'tatuar', i aquest de l'angl. *tattoo*) *m* ETNOL **1** Procediment de decoració del cos humà amb dibuixos indelebles consistent en la introducció

de pigments colorants sota la pell, normalment per mitjà de puncions, tot seguint dissenys previs pintats a la superfície. 2 Resultat d'aquesta operació. (...)

Tatuajes Un simbolismo genérico puede englobar tatuaje y ornamentación, ambos expresan la actividad cósmica. Pero la realización del primero sobre el cuerpo agrega otros sentidos importantes: sacrificial, místico y mágico. (...) Especialmente, el tatuaje se practica como “rito de pasaje” o de iniciación, en los cambios de edad y en las transformaciones de la personalidad. (...) [DSIMB]

TAULA (o.; del ll. *tabŭla* ‘post, tauló’, que substituí el ll. *mensa* ‘taula’) f [...] **7** 2 *esp* Peça de fusta, pedra, bronze o altra material rígida, plana i de poc gruix, destinada a afixar-hi anuncis, bans, actes, etc., o a gravar-hi, a pintar-hi, quelcom. [...] 4 PINT Pintura feta sobre un suport de fusta. [...] 11 *taula rasa* HIST Entre els antics, la tauleta de cera en la qual hom havia esborrat un escrit tot aplanant novament la cera amb l’estil. 12 *taula rasa fig* Expressió que hom utilitza per a indicar l’anul·lació de tot el que ha estat fet anteriorment.

TENEBRISME *m* ART Manera pictòrica que s'expressa mitjançant el llenguatge dialèctic de llum i ombra, amb predomini d'aquesta.

TIMBRAR (1868; de timbre) *v tr* **1** Estampar o posar el timbre en un document, paper, etc. **2** HERÀLD Posar el timbre en un escut. Etc.

TIMBRE (1391; del fr. *timbre*, del ll. *tympānum*, i aquest, del gr. *týmpanon* 'tabal, pandero', que designà després una 'campana batuda per un martell', després aquests objectes pintats en armes heràldiques, d'on 'marca impresa en papers oficials per donar-los validesa' d'on més tard 'segell') [...] **2** *p ext i ant* NUMIS Nom donat a algunes monedes antigues que duïen gravat l'escut reial, com per exemple el timbre d'Aragó, el timbre de *Perpinyà* i el timbre de *València*. **3** *p ext* SIGIL·L/DR FISC **1** Segell que estampa l'estat en el paper on hom estén documents públics i privats que es refereixen a actes de comerç, judicials o administratius, i que indica la quantitat que hom ha de pagar al fisc en concepte de drets. **2** CORR Segell. **3** *Pòlissa, segell d'un certificat*. **4** Renda del tresor públic constituïda

per l'import dels timbres, segells, paper segellat i altres imposicions que graven l'emissió, l'ús i la circulació de certs documents. Etc.

TIPO- Forma prefixada del mot grec *týpos*, que significa 'tipus; empremta; imatge'.

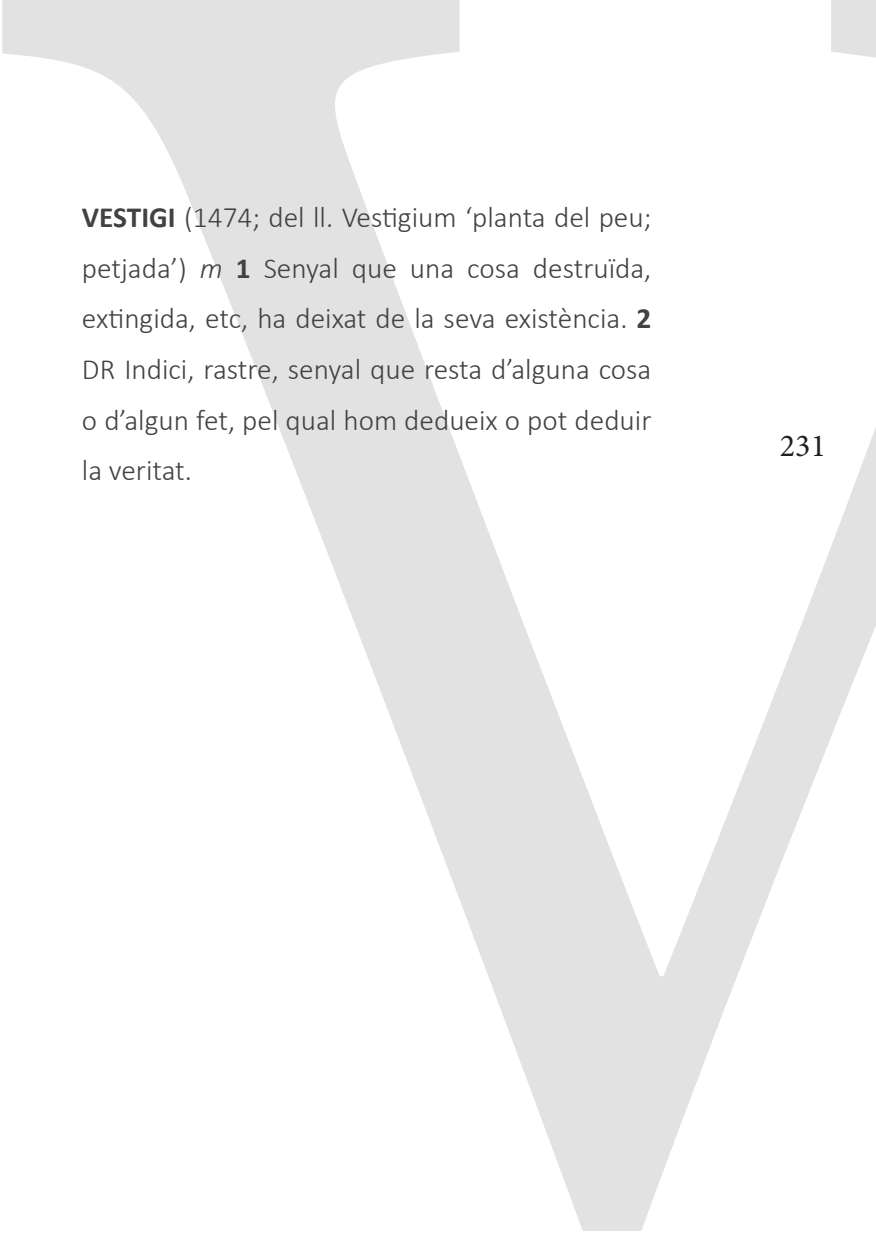
TIPOGRAFIA (1839; de tipo- i -grafia) *f* **1** TIPOG Art de dissenyar, compondre i imprimir texts mitjançant tipus mòbils. **2** GRÀF **1** Procediment d'impressió amb formes que contenen, en relleu, els tipus i els gravats que, després de tintats, són aplicats a pressió damunt el paper. **2** Taller on hom imprimeix tipografia. **3 p ext** Taller on hom fa treballs d'impremta.

TRAÇ (s.XX; de traçar) *m* **1** Cadascuna de les ratlles que formen un traçat. **2** ESCR **1** DIB Senyal que fa un llapis, una ploma, etc, sobre el paper en escriure, dibuixar, etc.

TRAÇA (c. 1460; de *traçar*) *f* **1** Camí a seguir, pla, mitjà ideat o assenyalat a algú per a fer quelcom, per a acomplir un fi. [...] **2** Senyal que deixa una cosa per allà on ha passat.

TRAÇAT (de traçar) *m* **1** *1* Resultat de traçar. *2* Traçament. **2** Recorregut d'un camí, un canal, una paret, etc. Sobre el terreny.

TREPA (1205; de *tregar*; el sentit de 'colla' es degué originar de l'aplicació irònica del sentit primer del mot, 'ornamentació') *f* **1** GRÀF Cartró, planxa, etc., que té el dibuix que hom vol estergir retallat o picat. Etc.

VESTIGI (1474; del ll. Vestigium ‘planta del peu; petjada’) *m* **1** Senyal que una cosa destruïda, extingida, etc, ha deixat de la seva existència. **2** DR Indici, rastre, senyal que resta d’alguna cosa o d’algun fet, pel qual hom dedueix o pot deduir la veritat.

Notes

¹ TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. Cercaterm [en línia]. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, cop. 2000-2006. <<http://www.termcat.cat/>> [Consulta: 17 gener 2017]

² TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. Cercaterm [en línia]. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, cop. 2000-2006. <<http://www.termcat.cat/>> [Consulta: 19 gener 2017]

³ TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. Cercaterm [en línia]. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, cop. 2000-2006. <<http://www.termcat.cat/>> [Consulta: 19 gener 2017]

⁴ BALFEGÓ i VERGÉS, X. Diccionari policial. [Barcelona]: Consorci per a la Normalització Lingüística: Generalitat de Catalunya. Departament de Governació, 1994.

⁵ TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. Diccionari de les arts: Arquitectura, escultura i pintura [en línia]. Barcelona:TERMCAT, cop. 2012. (Diccionari en Línia) <http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/147/Fitxes/catal%C3%A0/C/190/> [Consulta: 7 juliol 2015]

La traducció a l'anglès de cubeta o petjada és plate mark enlloc d'imprint. Veure: Vocabulari [Belles Arts]. Barcelona: Comissió de Dinamització Lingüística de la Facultat de Belles Arts: Serveis Lingüístics de la Universitat de Barcelona, 2007. p. 27

O també el glosari de paraules a: VIVES PIQUÉ, Rosa. Guía para la identificación de Grabados, Madrid: Arco Libros s.l., 2003. p. 310

⁶ L'origen de les paraules dactilar i digital comparteixen des dels seus inicis el mateix significat: dit. Però actualment amb la introducció de les noves tecnologies es fa necessària una diferenciació més clara i precisa entre empremta/impressió dactilar (referida només als dits) i empremta/impressió digital (referida només a la maquinària digital).

Veure: CAMPS, Magí. "Dactilar o digital? Les empremtes dels dits i l'empremta que deixem a internet demanen adjectius diferents". La Vanguardia. Letra pequeña (16 maig 2016)

<<http://www.lavanguardia.com/vida/20160516/40182031065/8/dactilar-o-digital.html>> [Consulta: 1 novembre 2016]

⁷ INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS; FUNDACIÓ ACADÈMIA DE CIÈNCIES MÈDIQUES I DE LA SALUT DE CATALUNYA I DE BALEARS; ENCICLOPÈDIA CATALANA; TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA; CATALUNYA. DEPARTAMENT DE SALUT. Diccionari enciclopèdic de medicina (DEMCAT): Versió de treball [en línia]. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, cop. 2015-2017. (Diccionaris en Línia) <http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/183/> [Consulta: 1 novembre 2016]

⁸ BALFEGÓ i VERGÉS, X. Diccionari policial. [Barcelona]: Consorci per a la Normalització Lingüística: Generalitat de Catalunya. Departament de Governació, 1994

⁹ INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS; FUNDACIÓ ACADÈMIA DE CIÈNCIES MÈDIQUES I DE LA SALUT DE CATALUNYA I DE BALEARS; ENCICLOPÈDIA CATALANA; TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA; CATALUNYA. DEPARTAMENT DE SALUT. Diccionari enciclopèdic de medicina (DEMCAT): Versió de treball [en línia]. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, cop. 2015-2017. (Diccionaris en Línia) <http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/183/> [Consulta: 1 novembre 2016]

¹⁰ INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS; FUNDACIÓ ACADÈMIA DE CIÈNCIES MÈDIQUES I DE LA SALUT DE CATALUNYA I DE BALEARS; ENCICLOPÈDIA CATALANA; TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA; CATALUNYA. DEPARTAMENT DE SALUT. Diccionari enciclopèdic de medicina (DEMCAT): Versió de treball [en línia]. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, cop. 2015-2017. (Diccionaris en Línia) <http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/183/> [Consulta: 1 novembre 2016]

¹¹ INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS; FUNDACIÓ ACADÈMIA DE CIÈNCIES MÈDIQUES I DE LA SALUT DE CATALUNYA I DE BALEARS; ENCICLOPÈDIA CATALANA; TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA; CATALUNYA. DEPARTAMENT DE SALUT. Diccionari enciclopèdic de medicina (DEMCAT): Versió de treball [en línia]. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, cop. 2015-2017. (Diccionaris en Línia) <http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/183/> [Consulta: 16 gener 2018]

¹² En aquesta definició s'utilitza 'digital' de dit.

¹³ INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS; FUNDACIÓ ACADÈMIA DE CIÈNCIES MÈDIQUES I DE LA SALUT DE CATALUNYA I DE BALEARS; ENCICLOPÈDIA CATALANA; TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA; CATALUNYA. DEPARTAMENT DE SALUT. Diccionari enciclopèdic de medicina (DEMCAT): Versió de treball [en línia]. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, cop. 2015-2017. (Diccionaris en Línia) <http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/183/> [Consulta: 1 setembre 2017]

¹⁴ INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS; FUNDACIÓ ACADÈMIA DE CIÈNCIES MÈDIQUES I DE LA SALUT DE CATALUNYA I DE BALEARS; ENCICLOPÈDIA CATALANA; TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA;

CATALUNYA. DEPARTAMENT DE SALUT. Diccionari enciclopèdic de medicina (DEMCAT): Versió de treball [en línia]. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, cop. 2015-2017. (Diccionaris en Línia) <http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/183/> [Consulta: 1 setembre 2017]

¹⁵ Veure més a p. 249

¹⁶ Neologisme introduït per Étienne Gaspard Robert. Veure la descripció i utilització de la paraula *fantasmagoria* utilitzada en el seu propi context. Capítol *L'ombra manifestada*.

¹⁷ Hans-Georg von Arburg. "Las sombras en el umbral de su reproductibilidad técnica: la fisiognomía de Lavater y las fantasmagorías de Robertson". A: Victor I. Stoichita [et al.]. La sombra. Madrid: Museo Thyssen-Bornemisza y Fundación Caja Madrid, 2009. (catàleg), p. 50.

¹⁸ INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS; FUNDACIÓ ACADÈMIA DE CIÈNCIES MÈDIQUES I DE LA SALUT DE CATALUNYA I DE BALEARS; ENCICLOPÈDIA CATALANA; TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA; CATALUNYA. DEPARTAMENT DE SALUT. Diccionari enciclopèdic de medicina (DEMCAT): Versió de treball [en línia]. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, cop. 2015-2018. (Diccionaris en Línia) <http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/183/>

¹⁹ Veure més a p. 246

²⁰ SALVÀ i LARA, Jaume. Diccionari de les arts: Arquitectura, escultura i pintura [en línia]. 2a ed. rev i ampl. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, cop. 2012. (Diccionaris en Línia) <http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/147/> Es pot fer servir, doncs, la forma art del grafit. [Consulta: 15 juliol 2017]

²¹ No hi ha definició d'aquesta paraula en cap diccionari, per tant aquesta és una aproximació a partir de la informació extreta de diverses fonts i autors que parlen sobre l'ús d'aquesta tècnica. S'ha fet una consulta sobre la forma al català de la paraula *gyotaku* i ha estat acceptada pel Termcat que ens ha assenyalat que el plural de *gyotaku* preferiblement hauria de ser invariable, és a dir: els *gyotaku*. [Consulta: 3 febrer 2016]

²² La paraula digital té dues accepcions: una que es refereix a tot allò relatiu o pertanyent als dits i l'altra als dígits (sistema digital). En aquest últim cas, la impressió digital dins el camp de les Arts Gràfiques i dins l'àmbit artístic amb el món de la gràfica i l'edició entre d'altres ha pres gran protagonisme aquests darrers anys. La definició prové del diccionari: TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. Terminologia i fraseologia dels productes informàtics [en línia]. Barcelona: TERMCAT, cop. 2011. (Diccionaris en Línia) <http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/123/> [Consulta: 15 setembre 2016]

²³ GARCIA PETIT, Lluís [et al.]. *Diccionari d'arqueologia* [en línia]. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, cop. 2009. (Diccionaris en Línia) <http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/18/> [Consulta: 6 febrer 2018]

- ²⁴ Aquest neologisme derivat de Kleksographien, en realitat prové de *Kleks* (sense c) ja que és utilitzat en el dialecte alemany propi de l'autor. Contràriament a *Klecks* (amb c) forma de la llengua alemanya oficial. Mantindrem, en totes les seves variacions, la forma original sense traduir-la.
- ²⁵ Veure: KERNER, Justinus. *Kleksografias*, Barcelona: Luis Montiel i MRA, 2004. Per la justificació de la traducció veure p. 13 i per la definició del terme veure p. 23.
- ²⁶ Veure més a la p. 253
- ²⁷ BALFEGÓ i VERGÉS, X. *Diccionari policial*. [Barcelona]: Consorci per a la Normalització Lingüística: Generalitat de Catalunya. Departament de Governació, 1994. 244 p. [Consulta: 21 setembre 2017]
- ²⁸ La forma en castellà és: *palmetoscopia*. [Consulta: 28 febrer 2018]
- ²⁹ [Consulta: 29 juliol 2018]
- ³⁰ *Últimamente, en mis cuadros las nubes han empezado a tomar formas reconocibles, del mismo modo que sucede cuando los niños juegan a encontrar en el cielo un perro, o un castillo, o cualquier otra cosa. Eso es Nefelocoquigia: la interpretación de las formas de las nubes. Nefelocoquigia (del griego "nephele", nube y "kokkyx", cuco) es el nombre de una ciudad imaginaria construida en el aire en "Los pájaros" comedia de Aristófanes escrita en 414 a. C. La traducción literal de la palabreja es "ciudad de los cucos en las nubes" y aunque sea un nombre propio, en el mundo anglosajón se utiliza también como adjetivo. Así se dice que alguien sufre ilusiones nefelocoquigicas (to suffer nephelococcygic delusions) cuando tan solo es capaz de construir castillos en el aire.*
Jorge Fin [en línia]: <<http://www.jorgefin.com/index.htm>> [Consulta: febrer 2017]
- ³¹ La resolució de la denominació en català és fruit del treball conjunt d'OPTIMOT i TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *Cercaterm* [en línia]. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, cop. 2000-2006. <<http://www.termcat.cat/>>[TERMCAT] [Consulta: agost 2018]
- ³² INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS; FUNDACIÓ ACADÈMIA DE CIÈNCIES MÈDIQUES I DE LA SALUT DE CATALUNYA I DE BALEARS; ENCICLOPÈDIA CATALANA; TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA; CATALUNYA. DEPARTAMENT DE SALUT. *Diccionari enciclopèdic de medicina (DEMCAT): Versió de treball* [en línia]. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, cop. 2015-2018. (Diccionaris en Línia) <http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/183/>
- ³³ TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA [Consulta: 25 setembre 2017]
- ³⁴ TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *Diccionari de veterinària i ramaderia* [en línia]. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, cop. 2013. (Diccionaris en Línia)<http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/163/> [Consulta: 21 setembre 2017]

- ³⁵ TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *Cercaterm* [en línia]. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, cop. 2000-2006. <<http://www.termcat.cat/>> [TERMCAT] [Consulta: 24 gener 2018]
- ³⁶ TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *Cercaterm* [en línia]. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, cop. 2000-2006. <<http://www.termcat.cat/>> [TERMCAT] [Consulta: 28 febrer 2018]
- ³⁷ TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *Cercaterm* [en línia]. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, cop. 2000-2006. <<http://www.termcat.cat/>> [TERMCAT] [Consulta: 23 gener 2018]
- ³⁸ TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *Cercaterm* [en línia]. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, cop. 2000-2006. <<http://www.termcat.cat/>> [TERMCAT] [Consulta: 23 gener 2018]
- ³⁹ BALFEGÓ i VERGÉS, X. *Diccionari policial*. [Barcelona]: Consorci per a la Normalització Lingüística: Generalitat de Catalunya. Departament de Governació, 1994. 244 p. [Consulta: 21 setembre 2017]
- ⁴⁰ Veure: <https://www.alexandreorion.com/1826472-polugrafia> [consulta:febrer 2016]
- ⁴¹ TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *Cercaterm* [en línia]. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, cop. 2000-2006. <<http://www.termcat.cat/>> [TERMCAT] [Consulta: 22 gener 2018]
- ⁴² S'ha fet una consulta de la paraula *psaligrafia* en català. S'ha afegit també que no es troba documentada la forma *psaligraf* en cap llengua però que hipotèticament designaria l'aparell per a fer una *psaligrafia*. [Consulta: 15 juliol 2018]
- ⁴³ Segons el Centre de Terminologia Termcat, les formes *quiograma*, *palmetograma* i *palametograma* es documenten com a sinònims en algunes fonts de referència en espanyol però en català només són adequades: *quiograma* i *palmograma*. TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *Cercaterm* [en línia]. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, cop. 2000-2006. <<http://www.termcat.cat/>> [TERMCAT] [Consulta: 24 gener 2018]
- ⁴⁴ BALFEGÓ i VERGÉS, X. *Diccionari policial*. [Barcelona]: Consorci per a la Normalització Lingüística: Generalitat de Catalunya. Departament de Governació, 1994.
- ⁴⁵ La informació d'aquesta fitxa procedeix de la *Neoloteca*, el diccionari en línia de termes normalitzats pel Consell Supervisor del TERMCAT. TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. <<http://www.termcat.cat/ca/Cercaterm>> [Consulta: 7 juliol 2015]

Annex de la tesi:

**ATEMPORALITAT I PERSISTÈNCIA DE
L'EMPREMTA EN L'ACTE CREATIU**

Programa de Doctorat

Estudis Avançats en Produccions Artístiques (H0907)

Doctoranda:

Eva Vila Pou

Directora:

Dra. Mercè Casanovas Aleix

Departament d'Arts Visuals i Disseny

Facultat de Belles Arts

Universitat de Barcelona

Setembre del 2018

Doctoranda:

Eva Vila Pou

Disseny:

Marta Rosell Chust

Setembre del 2018